

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra systematické teologie

Křesťanská výchova

Bc. Zdeňka Konečná

Ctnosti v díle svaté Terezie z Avily

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

Olomouc 2011

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....

Podpis autora práce

OBSAH

ÚVOD	5
1 HISTORICKÉ OKOLNOSTI	7
1.1 DĚJINY ŘÁDU KARMELITÁNŮ DO ROKU 1600	7
1.2 ŠPANĚLSKO V 16. STOLETÍ – DOBA SVATÉ TEREZIE Z AVILY	12
1.3 NÁBOŽENSKÁ SITUACE VE ŠPANĚLSKU V 16. STOLETÍ.....	14
1.3.1 Společenské smýšlení ve Španělsku v době svaté Terezie z Avily	15
2 ŽIVOT A DÍLO SVATÉ TEREZIE Z AVILY	17
2.1 ŽIVOTOPIS SVATÉ TEREZIE Z AVILY	17
2.2 DÍLO SVATÉ TEREZIE OD JEŽÍŠE (SVATÉ TEREZIE Z AVILY)	21
3 CTNOSTI	24
3.1 CTNOSTI VE FILOSOFII	24
3.2 CTNOSTI V PÍSMU SVATÉM.....	25
3.3 CTNOSTI V KATECHISMU KATOLICKÉ CÍRKVE.....	25
3.4 CTNOSTI V MORÁLNÍ TEOLOGII A LITERATUŘE.....	26
3.5 CTNOSTI V DÍLE SVATÉ TEREZIE Z AVILY	27
4 BOŽSKÉ NEBOLI TEOLOGICKÉ CTNOSTI: VÍRA, NADĚJE, LÁSKA.....	30
4.1 VÍRA.....	30
4.1.1 Víra v Písmu svatém.....	30
4.1.2 Víra v Katechismu katolické církve.....	31
4.1.3 Víra v díle svaté Terezie z Avily.....	32
4.2 NADĚJE.....	34
4.2.1 Naděje v Písmu svatém	34
4.2.2 Naděje v Katechismu katolické církve	35
4.2.3 Naděje v díle svaté Terezie z Avily.....	35
4.3 LÁSKA	37
4.3.1 Láska v Písmu svatém	37
4.3.2 Láska v Katechismu katolické církve	38
4.3.3 Láska v díle svaté Terezie z Avily.....	38
5 KARDINÁLNÍ CTNOSTI – MOUDROST, SPRAVEDLNOST, STATEČNOST A MÍRNOST.....	42
5.1 MOUDROST.....	42
5.1.1 Moudrost v Písmu svatém	43
5.1.2 Moudrost v Katechismu katolické církve	44
5.1.3 Moudrost v díle svaté Terezie z Avily.....	44
5.2 SPRAVEDLNOST.....	47
5.2.1 Spravedlnost ve Starém zákoně	48
5.2.2 Spravedlnost v Katechismu katolické církve.....	48

5.2.3	Spravedlnost v díle svaté Terezie z Avily	49
5.3	STATEČNOST	51
5.3.1	Statečnost v Písmu svatém	51
5.3.2	Statečnost v Katechismu katolické církve	52
5.3.3	Statečnost v díle svaté Terezie z Avily	53
5.4	MÍRNOST.....	56
5.4.1	Mírnost v Písmu svatém.....	57
5.4.2	Mírnost v katechismu Katolické církve.....	57
5.4.3	Mírnost v díle svaté Terezie z Avily	58
ZÁVĚR		61
ABSTRAKT.....		63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		64

ÚVOD

Chválili před Sokratem moc a bohatství perského krále. Praotec evropské filosofie však jen prohodil: „A kolik má moudrosti a ctností? Ta jen, jak vím, dělá člověka blaženým.“¹

Dnešní doba je rychlá, bohatá, demokratická, technická, emancipovaná a tak bych mohla pokračovat dál. Jsme samozřejmě i svobodní, můžeme si dělat téměř co chceme, kdy chceme a s kým chceme. Slova typu ctnost a morálka sice známe, máme je ve slovníku, ale když je někdo vysloví, je označován za „nějakého fanatika“ případně blázna.

Zbavili jsme se různých strašáků jako je hřích, peklo, ctnostný život, povinnosti, manželství, věrnost a konečně můžeme být šťastní. Tak proč nejsme? Kolem sebe vidíme spoustu lidí smutných a nespokojených. Ve statistikách se dočteme o tom, že lidé trpí depresemi a zvyšuje se počet sebevražd. Když jdeme po ulici, lidé jsou zamračení a v mediích se objevuje oficiální výraz „blbá nálada“. Někde se stala chyba. Nejsme šťastní. Tak chodíme k různým léčitelům, lékařům, psychologům a psychiatrům a pořád se to nelepší.

Do této doby přichází oslavy pětistého výročí narození svaté Terezie od Ježíše. Jaká byla její doba? Co měla její doba společného s tou naší? Byly problémy tehdejších lidí podobné těm našim? Dokážeme najít ve spisech svaté Terezie z Avily něco, co nás dokáže povzbudit a naučit žít v dnešní době šťastně, když je učitelkou církve?

„Vidím to nyní v těchto klášteřích a mohu to skutečně dokázat. Ty, jež přijdou po nás, by se měly bát, nebudou-li se chovat tak, jak se chovají nyní naše sestry, a budou-li se vymlouvat na dobu. U Boha je každá doba dobrá, aby obdaroval ty, kdo mu opravdu slouží, velkými milostmi. Jen by měl zpytovat svědomí, není-li to jejich vlastní chyba a polepšit se.“²

Tyto otázky mě vedly k tomu, že jsem si jako téma své diplomové práce vybrala Ctnosti v díle svaté Terezie z Avily.

---

¹ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005. s. 166.

² TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 35.

Cílem mé práce je snaha alespoň částečně odpovědět na výše položené otázky.

Práce je rozdělena na pět částí. V první části přibližuji dobu, ve které Terezie žila. Vzhledem k tomu, že byla členkou Karmelitského řádu, začínám jeho dějinami. Pro pochopení Tereziina života a jejího odkazu je nutný vhled do dějin Španělska 16. století a jeho tehdejší politické, hospodářské, společenské i náboženské situace.

Ve druhé části své práce se zabývám životem a dílem svaté Terezie. Její osobou, životem a tím, jak byla formována dobou. Nedílnou součástí jejího života je její dílo. Z něho poznáváme svatou Terezii a její názory na život kolem ní. V jejím díle chci nalézt návod na řešení neduhů dnešní doby.

Další část mé práce je věnována ctnostem. Nejprve obecné pojednání o ctnostech a následují příklady o tom, jak jsou jednotlivé ctnosti představeny v Písmu svatém, Katechismu katolické církve a v díle svaté Terezie.

Rozsah práce mi neumožňuje, abych se věnovala jednotlivým ctnostem podrobněji než bych si přála.

V hlavní části se zabývám nadpřirozenými a přirozenými ctnostmi v díle svaté Terezie z Avily. Také zde jsem limitována rozsahem práce a jsem si vědoma, že toto téma je natolik rozsáhlé, že jej není možno v rozsahu diplomové práce obsáhnout.

Jsem přesvědčena, že každá jednotlivá ctnost u svaté Terezie by vydala na monografii.

Ráda bych svou prací alespoň částečně přispěla k připomenutí odkazu svaté Terezie a ukázala význam a příklad světců v dějinách.

1 HISTORICKÉ OKOLNOSTI

1.1 Dějiny řádu karmelitánů do roku 1600

Řád karmelitánů, jako jeden z mála řádů v církvi, nemá žádného zjevného zakladatele. Vznikl spontánně při křížových výpravách do Svaté země. Křížácké výpravy probíhaly v letech 1098 až 1271.³ Jeho členy se stali rytíři i poustníci, kteří je doprovázeli. Jednalo se o řád johanitů, maltézských rytířů, templářů, řád německých rytířů a špitální řád svatého Jana Jeruzalémského.⁴ Rytířské řády se skládaly z kněží – vojáků. Byly založeny ve Španělsku a ve Svaté zemi pro boj proti muslimům.⁵ Roku 1155 se tam s deseti druhy usadil Berchtold z Kalabrie, účastník druhé křížácké výpravy. Tito se postupně usazovali jako poustevníci v pohoří Karmel a položili základ tomuto řádu. V Palestině vzniklo asi 15 klášterů.⁶ Pohoří Karmel je palestinské pohoří, které je asi 35 kilometrů dlouhé a 500 metrů vysoké. Původní eremité žili v jeskyních a domcích. Svůj čas trávili prací, v modlitbách a meditacemi.⁷ Hluk a vřavu života toužili vyměnit za samotu s Bohem.⁸

Hora Karmel je podle tradice místem, kde prorok Eliáš dokázal, že Hospodin je pravým Bohem izraelského národa. Dosvědčil před Baalovými kněžími, že jím není Baal (1 Král 18). Na místě, kde se podle tradice tato událost stala, jsou dodnes patrné zbytky prvotních poustevn a kostelíka Panny Marie. Na mysu Karmel, na jižním cípu Haifského zálivu, je ještě jeden klášter. Nese jméno Stella Maris (tj. Hvězda moří) a je obýván bosými karmelitány. Název kláštera je narážkou na předobraz Panny Marie, na obláček, který spatřil prorok Eliáš vystupovat z moře (1 Král 18,44). Na horu Karmel vede stará poutní cesta údolím pramene mnichů (Wadí'ain es-Siah). Zde všude původní karmelitánští eremité sídlili.

Volné společenství bratří brzy pocítilo potřebu oficiálního schválení a také posouzení jeho nového způsobu života. Svatý Brocard se proto obrátil na jeruzalémské-

---

³ Srov. DUGGAN, Alfred. Křížácké výpravy. Praha: Orbis, 1973. s. 7.

⁴ Srov. RÁČEK, Blažej. Církevní dějiny. Praha: Vyšehrad, 1939. s. 218.

⁵ Srov. LE GOFF, Jacques. Kultura středověké Evropy. Praha: Odeon, 1991. s. 46.

⁶ Srov. RÁČEK, Blažej. Církevní dějiny. Praha: Vyšehrad, 1939. s. 218.

⁷ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 149.

ho patriarchu svatého Alberta z Vercelli či z Avogadra (+ 1214) s prosbou, aby bratřím sepsal „návod k životu“. Patriarcha jej vytvořil v období let 1206 až 1210. Tato pravidla (řehole) jsou jedněmi z nejkratších řádových předpisů. Měla jenom 17 článků a byla poměrně přísná. Jednalo se zvláště o denní účast na mši sv. a na kanonických hodinkách, dále o samotu (každá cela byla místem osobního setkání karmelitána s Bohem při modlitbě a rozjímání), kajícnost, mlčení (a to od konce kompletáře až do konce primy následujícího dne), čistotu úmyslů a přísnost ve stravě (maso povoleno jen při nemoci nebo tělesné slabosti) a zachovávání půstu (od svátku Povýšení sv. Kříže až do Zmrtvýchvstání Páně). Je zde zdůrazněna i autorita představeného (převora). Bratři byli zavázáni poslušností a prožíváním společenství.⁹

Pro utváření spirituality karmelitánů byly důležité zvláště dva momenty. Tím prvním bylo přebývání na hoře Karmel, na níž kdysi prorok Eliáš skrze Boží soud usvědčil Baalovy kněze ze lži a lid z nevěrnosti k Hospodinu. Tato skutečnost podnítila bratry k horlivému následování tohoto proroka a touze být jeho žáky.¹⁰ *V konstituci schválené v Londýně v roce 1281 se sami karmelitáni definují jako následovníci proroků na hoře Karmel, Eliáše a Elíši.*¹¹ Tím druhým bylo zasvěcení kaple Panně Marii, které vtisklo spiritualitě karmelitánů mariánský ráz. V některých zemích bývá Panna Maria Karmelská nazývána „škapulířovou“, tedy Královnou posvátného škapulíře.¹²

Bratři věřili, že jejich původ je odvozen od proroka Eliáše. Byli přesvědčeni, že po Eliášovi se na hoře Karmel usadili jeho učedníci a následovatelé, kteří vytvořili nepřetržitou řadu poustevníků, a že tato řada vyvrcholila právě jimi. Z tohoto důvodu vystavěli asi v roce 1263 konvent, a to v bočním údolí hory Karmel, nedaleko Eliášova pramene. Později byl postaven klášter u velké jeskyně nad úbočím hory,

---

⁸ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 52.

⁹ Srov. BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 151.

¹⁰ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 52.

¹¹ Srov. MOSLEYOVÁ, Joanne. Edita Steinová jako žena modlitby. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. s. 122.

¹² Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 52.

nazývané „Jeskyně prorokových synů“. O této jeskyni se usuzovalo, že sloužila Eliášovým následovníkům. Podle další tradice dala sv. Helena postavit klášter k Eliášově počtě. Klášter mohli obývat řečtí mnichové a k těmto mnichům se po dobytí Svaté země mohli připojit i latinští eremité.

Tato posloupnost od proroka Eliáše byla v roce 1643 zpochybněna řádem jezuitů.¹³ O toto založení se vedl dlouhý spor.¹⁴ Karmelitáni Tovaryšstvo Ježíšovo žalovali, a protože ani v pozdějších dobách spory neutichly, vydal 26. 6. 1698 papež Innocenc XII. bulu Redemptoris, v níž nařídil oběma stranám mlčení. Historický omyl o starozákonním vzniku řádu přetrval u karmelitánů až do 18. století.

Také mariánská spiritualita vycházela z tradice, podle níž přišla Panna Maria na Karmel jako dítě v doprovodu svých rodičů sv. Jáchyma a Anny za esejci, kteří tam přebývali. Později se sv. Josefem a malým Ježíškem na cestě z Egypta měla Svatá rodina přenocovat v jeskyni. Proto byla tato jeskyně přejmenována na Jeskyni Panny Marie. Kostel, který byl později postaven na těchto místech, byl pojmenován ke cti Panny Marie. V té době bylo pravidlem, že řeholníci byli nazýváni podle chrámu, jehož byli služebníky. Z tohoto důvodu se tedy poustevníci začali označovat jako Bratři blahoslavené Panny Marie.

Bratři blahoslavené Panny Marie nosili nebarvenou tuniku s pásem, škapulířem a kapucí. Přes tento oděv oblékali plášť s tmavými a bílými vodorovnými pruhy.¹⁵

Na začátku 13. století se zdálo, že rozmanitost a množství řádů vyvolá v církvi zmatek¹⁶, a proto na IV. lateránském koncilu (1215) byl biskupy prosazen záměr zamezit dalšímu nárůstu řádů. Stávající řeholní společnosti se měly připojit buď k řeholi sv. Benedikta, nebo k řeholi sv. Augustina. Karmelitáni se bránili a podařilo se jim v roce 1226 prosadit schválení původních Albertových Pravidel života.¹⁷ Tato pravidla zavazovala členy řádu k nejpřísnější chudobě, mlčenlivosti

---

¹³ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 152.

¹⁴ Srov. ŠPIRKO, Jozef. Cirkevné dejiny. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 1943. s. 400.

¹⁵ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 152.

¹⁶ Srov. ŠPIRKO, Jozef. Cirkevné dejiny. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 1943. s. 385.

¹⁷ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 152.

a zdrženlivosti od masitých pokrmů.¹⁸ Ani po tomto schválení však nepřestávaly útoky prelátů. Proto již roku 1229 papež Řehoř IX. schválil tuto řeholi jednou provždy.

Kvůli neustálým nájezdům muslimů docházelo k postupnému zmenšování území Jeruzalémského království.¹⁹ Byla to skutečná válka světů. Svět západního křesťanství se střetl se světem Byzance a proti oběma stál svět islámu. Křesťanský i islámský svět se vnitřně rozdělil a mezi sebou i uvnitř byl nesmiřitelně rozdělen.²⁰ Nebylo tedy možné, aby karmelitáni prožívali svou spiritualitu v klidu. Postupně došlo i k ohrožení samotného Karmelu. V roce 1225 se francouzský poutník zmiňuje o krásném kostelu Naší milé Paní poustevníků na hoře Karmel. Později se karmelitáni usadili v Tyru (před rokem 1254) a na předměstí Akkonu (před rokem 1261). Jejich působení ve Svaté zemi bylo ukončeno pádem Akkonu 28. 5. 1291. Dne 30. 5. 1291 byla obsazena Haifa, kláštery na hoře Karmel byly zapáleny a řeholníci byli zabiti. Poslední zpráva o společenství na Karmelu pochází z roku 1283.²¹

Již roku 1238 dochází k postupnému přesunu karmelitánů do Evropy. Zde začínají vznikat nové kláštery, a to na Kypru a na Sicílii. Postupně se karmelitánské kláštery rozšířily také do Francie, Anglie a Německa. Novým členům řádu však chyběla zkušenost života ve společenství na hoře Karmel a mnozí tak prožívali krizi identity. V Evropě bylo obtížné žít původním způsobem života. Tito karmelitáni si přáli opustit svůj kontemplativní a poustevnický způsob života. Chtěli přejít do měst a zapojit se do tamějšího života. Příchozí karmelitáni budili u tehdejšího obyvatelstva Evropy podezření. Byli to cizinci, jejich řeholi nikdo neznal a také jejich pruhovaný plášť nevzbuzoval důvěru.²²

Bylo důležité to, jak bude řád nadále fungovat ve změněných podmínkách. V roce 1247 papež Inocenc IV. upravil na žádost bratří řeholi tak, že podle ní mohli žít

---

¹⁸ Srov. ŠPIRKO, Jozef. Cirkevné dejiny. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 1943. s. 400.

¹⁹ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 152 - 153.

²⁰ Srov. BRIDGE, Antony. Křížové výpravy. Praha: Academia, 1995. s. 5.

²¹ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 153.

²² Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 154.

i v Evropě a řád se otevřel studiu i výuce na univerzitách, kázání a hlásání evangelia a apoštolskému působení.²³ Podle nových pravidel tak členové řádu již nemuseli sídlit pouze na osamělých místech, mohli se přemístit i do měst. Zde zakládali konventy. Kněží kázali a zpovídali. Stravování nemuselo probíhat o samotě, ale ve společném refektáři. Zkrátila se doba mlčení. Byla zmírněna i povinnost půstu aj. Svatý otec zařadil řád mezi řády žebravé. Innocenc IV. vyzval biskupy, aby řád přijímali do svých diecézí. V souvislosti s novým mendikantským charakterem řádu docházelo k postupnému růstu vzdělanosti, ve 14. století také k otevření se studiu a výuce na univerzitách (1281).

V roce 1287 byl na generální kapitule v Montpellier přijat k hnědému hábitu bílý plášť.

Papež Bonifác VIII. definitivně potvrdil řád karmelitánů roku 1298. Koncem 13. století řád působil na Kypru, v Itálii, Francii, Anglii, Nizozemsku, Španělsku, Skotsku, Irsku a v jižním Německu. Řád měl ve 12 provinciích asi 150 klášterů. Během dalších let docházelo k rozšiřování řádu do dalších zemí, rostl počet řeholních domů.²⁴

Velké papežské schizma způsobilo rozkol i v řádu karmelitánů. V letech 1380 až 1411 existovaly dvě obediencie (římská a avignonská) s vlastními generálními převory. Po následném sjednocení byla v roce 1432 zmírněna papežem Evženem IV. řádová řehole. Kromě adventu a postu byla povolena konzumace masa třikrát týdně, dále bylo dovoleno procházet se po klášterních prostorách (už neplatila povinnost zdržovat se v celách) a zmírnilo se přísné mlčení. Některé konventy toto zmírnění nepřijaly, jiní řeholníci volnější řeholi uvítali. Významnou osobností té doby byl blahoslavený Jan Soreth, řádový generál v letech 1450 až 1471. Horlil pro observanci, zreformoval stanovy, zavedl řeholní oděv kaštanové barvy a hodně cestoval při vizitacích klášterů. Pod jeho vlivem povolil papež Mikuláš V. bullou *Cum nulla* ze dne 7. 10. 1452 zakládat kláštery klauzurovaných sester. Těžkou ránu pro řád karmelitánů představovala reformace, která zničila některé

---

²³ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 52.

²⁴ Srov. BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 154 -156.

řádové provincie, jiné provincie zase trpěly náboženskými válkami. Oslabeným řádem zmítala krize, která byla překonána až úspěšnou reformou.²⁵ V polovině 16. století byl řád karmelitánů výrazně zreformován. Svatá Terezie z Avily reformovala ženskou větev a svatý Jan od Kříže mužskou větev s cílem dosáhnout řádového života bez zmírnění prvotní řehole. „Reformovaným“ mnichům se pak začalo říkat „bosí“ karmelitáni.²⁶

Znak karmelitánů je v černém nebo hnědém poli stříbrná kapuce, špička černého pole vybíhá v kříž, který je doprovázený třemi hvězdami. Dvě hvězdy jsou černé a jedna je stříbrná. Nad štítem je zlatá koruna s paží držící hořící meč. Jedná se o znázornění ruky svatého Eliáše. Pod touto korunou se nachází osm zlatých hvězd.²⁷

1.2 Španělsko v 16. století – doba svaté Terezie z Avily

V západoevropských zemích se v pozdním středověku projevuje všeobecná krize. Jedná se o snížení počtu obyvatelstva, pokles v hospodářské sféře, polarizaci společnosti, vítězství nominalismu, papežské schizma, občanské války a mezinárodní konflikty. To všechno vedlo od poloviny 14. století k narušení rovnováhy mezi středověkými křesťanskými královstvími na Iberském poloostrově. Vláda katolických králů, Isabely I. Kastilské a Ferdinanda II. Aragonského, byla rozhodujícím obdobím ve španělských dějinách. Jedná se o léta 1479 – 1516. Když tito panovníci nastoupili na trůn a zahájili období spojení Koruny aragonské a kastilské, končila právě krize 15. století ve Španělsku posledními boji za rovnováhu na Iberském poloostrově. Tyto boje jsou charakteristické pro pozdní středověk. V době úmrtí Ferdinanda Katolického v roce 1516 (Izabela zemřela roku 1504) bylo už Španělsko sjednoceno pod jednou dynastií. Jednalo se zde o náhradu středověkého politického pluralismu moderní španělskou monarchií, a

---

²⁵ Srov. BUBEN, Milan M. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, s. 157.

²⁶ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. s. 56.

²⁷ Srov. JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Fenix, 1991. s. 65.

i když se do ní nepodařilo začlenit významné Portugalsko, byla doprovázena aktivní mezinárodní politikou. Tady byly položeny základy španělské nadvlády v Evropě v 16. století. Zároveň objevení Ameriky Kolumbem v roce 1492 představovalo počátek španělské expanze i v Novém světě. Velký rozkvět je patrný v kultuře, která se vyvíjí k humanismu.²⁸ Uvědomme si, že se Kolumbus těšil přízni královny Isabely na všech svých výpravách. Jeho čtvrtá výzkumná expedice skončila roku 1504.²⁹

Pokud jde o „evropské Španělsko“, je třeba mít na paměti, že v tuto dobu pod jeho svrchovanost spadalo také západní Středomoří: Baleáry, Sardinie, Sicílie, Neapolsko, později i vévodství milánské. V Novém světě náležela Španělsku Karibská oblast a bylo dobýváno Mexiko. „Americké Španělsko“ zahrnovalo postupně oblasti od andských zemí až po Kalifornii, Texas a Floridu. V severní Africe ovládali Španělé řadu opěrných bodů, Melillu, Orán, Alžír a Tripolis. Španělsko tak mělo nesmírný vliv na politiku celého tehdejšího katolického světa. A ve světle těchto skutečností je nutné vidět a chápat vývoj ve střední Evropě v tomto období.³⁰

Celkové zlepšení životních podmínek vedlo k větší stabilitě společnosti, k upevnění hospodářské a společenské moci aristokracie. Střední vrstvy byly podporovány korunou. Ve společenské sféře nejvážnější problémy vznikaly v souvislosti se skupinami, které vyznávaly jinou víru (Židé, křesťané, kteří se naoko hlásili ke katolické víře, Mauři žijící na území obsazeném křesťany). Tyto skupiny spolu s křesťanskou většinou představovaly ve středověku kastilský svět. Katoličtí králové se rozhodli potlačit jakoukoliv náboženskou rozdílnost. Lidé byli nuceni se obrátit na katolickou víru nebo opustit zemi. Tato skutečnost měla za následek úbytek obyvatelstva i kapitálu.³¹ V roce 1580 se podařilo přičlenit Portugalsko ke koruně Filipa II. Tím bylo dosaženo vrcholu španělského světového panství. Bohužel po tomto období nastal sestup. Ohniska erasmismu a reformace byla umlčena inkvizicí. Důkazy o čistotě krve vyvolávaly pocity pýchy mezi starými křesťany. V letech

---

²⁸ Srov. ARTERA, Antonio Ubieta, et al. Dějiny Španělska. Praha: Lidové noviny, 1995. Španělská monarchie v době katolických králů, s. 197 – 199.

²⁹ Srov. OPATRŇY, Josef. Amerika v proměnách staletí. Praha: Libri, 1998. s. 744 – 745.

³⁰ Srov. FORBELSKÝ, Josef. Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Praha: Vyšehrad, 2006. s. 18.

³¹ Srov. ARTERA, Antonio Ubieta, et al. Dějiny Španělska. Praha: Lidové noviny, 1995. Španělská monarchie v době katolických králů, s. 197 – 199.

1568 až 1580 přijal Filip II. řadu opatření. Vedla jej k tomu potřeba stmelit zemi, čelit kalvinismu a zabezpečit ideovou nepropustnost země. Tento fakt vedl k prohloubení rozdílů mezi Španělskem a zbytkem západní Evropy, která byla formována kritickým duchem renesance a protestantskou reformací.³²

1.3 Náboženská situace ve Španělsku v 16. století

Rozhodujícím faktorem, který ovlivnil vývoj Španělska v 16. století, byla náboženská krize. Tato krize vyvolala rozdělení Evropy na dva bloky – katolický a protestantský. Španělsko, Evropa a Amerika se otevírají údobí silné a tvůrčí zbožnosti. Je to doba rozmachu evangelizace a katolické reformy. Zároveň se jedná o čas výzev a roztržek v církevním společenství.³³ Za vlády Karla I. (1517 – 1556) převládalo přesvědčení, že je možné toto rozštěpení překonat, a to pomocí dialogu o nesrovnalostech mezi katolíky a protestanty, a tak docílit sjednocení křesťanů v reformované církvi. Úsilí císaře a erasmovského humanismu však ztroskotalo na radikalizaci postojů. Protestantismus byl uzpůsoben kapitalistickému a buržoaznímu způsobu myšlení v učení francouzského reformátora Kalvína. Naproti tomu katolicismus sjednocoval křesťanskou tradici s výdobytky humanismu v díle Španěla Ignáce z Loyoly. Tridentský koncil, zahájený roku 1545 s nadějí dosáhnout vytouženého sjednocení křesťanstva, byl ukončen roku 1563. V tuto dobu již byla propast nepřekonatelná a vypukly náboženské války.³⁴

Na druhou stranu se zvyšovala náboženská poptávka laiků, i když na všechny skupiny toto rozdělení nepůsobilo stejně. Kazatelské řády a nové prostředky katecheze reagovaly na nutnost odvracet nebezpečí odpadlictví vyvolávané židovskými konvertity, kteří dál tajně vyznávali judaismus, a upevňování příznivého postoje k návrhům na křížové tažení proti islámu.³⁵ Každý proces v dějinách má dvě stra-

---

³² Srov. ARTERA, Antonio Ubieta, et al. Dějiny Španělska. Praha: Lidové noviny, 1995. Španělská monarchie v době katolických králů, s. 233 – 234.

³³ Srov. JAN PAVEL II, et al. Apoštolský list: Učitel víry a svědek Boha živého. In Svatý Jan od Kříže: Učitel víry. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991. s. 10.

³⁴ Srov. ARTERA, Antonio Ubieta, et al. Dějiny Španělska. Praha: Lidové noviny, 1995. Období španělské hegemonie, s. 233 – 234.

³⁵ Srov. QUESADA, Miguel Ángel Ladero. Španělsko katolických králů. Brno: L. Marek, 2003. s. 160.

ny. Nikdy není doba absolutního rozkvětu ani naprostého úpadku. Proto i doba 16. století v sobě skrývá mnoho cenného. Především je třeba poukázat na velký poklad, který církev darovala světu v mystice. Dále církev pokračovala v náboženské výchově prostého lidu. A dá se říci, že v těchto dobách se prostý lid osvědčil mnohdy více ve statečnosti a věrnosti křesťanským ideálům než duchovenstvo.³⁶

1.3.1 Společenské smýšlení ve Španělsku v době svaté Terezie z Avily

Karel I. omezil šlechtickou hierarchii zavedením kategorie gradů a dalších šlechtických titulů. Bohatá šlechta si zajistila mocenské postavení zhodnocením latifundí a nákupem královských pozemků. K nižším šlechtickým kategoriím patřili rytíři a hidalgové. Ti disponovali omezenými finančními prostředky. Lpěli však na svých erbech a z této situace vzešli hladoví a zahálčiví čekatelé a prosebníci u ministrů a vysokých úředníků.

V církevním stavu žili vedle sebe aristokrati i plebejci. V době, jíž se věnují, tvořilo tento stav asi 150 000 osob. Tyto osoby disponovaly téměř polovinou důchodů země. Z toho vyplývá významná úloha španělské církve. Na jedné straně zde byla starost o chudé a na straně druhé propojení kléru se státem.

V měšťanstvu se začal objevovat stejný nešvar jako u šlechty, a to nepracovat. Začala se zde projevat snaha žít z renty. Jednalo se o jev typický pro celou oblast Středomoří. Ideálem byla okamžitá spotřeba bez ohledu na budoucnost. Situace lidových vrstev se zhoršovala. Stalo se tak vlivem cenové revoluce, při které stále klesala reálná mzda a rostly nepřiměřené daňové povinnosti. Tato situace podporovala nežádoucí společenské jevy ve společnosti: žebrotu, tuláctví, banditismus. Jednalo se o jeden z nejvážnějších společenských jevů v oblasti tehdejšího Středomoří.

V této situaci je třeba zmínit i nesmiřitelnost zastánců tzv. „čistoty krve“. Katolická výlučnost podporovala konverze, odmítání osob s jiným vyznáním a odchod neka-

---

³⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav. Dějiny katolické církve II. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. s. 229 – 230.

tolíků ze země.³⁷ Ve druhé polovině 16. století se začalo stupňovat sociální napětí mezi šlechtou a poddanými, kteří usilovali o účast na královské jurisdikci.³⁸

---

³⁷ Srov. ARTERA, Antonio Ubieto, et al. Dějiny Španělska. Praha: Lidové noviny, 1995. Období španělské hegemonie, s. 243 – 244.

³⁸ Srov. tamtéž, s. 250.

2 ŽIVOT A DÍLO SVATÉ TEREZIE Z AVILY

2.1 Životopis svaté Terezie z Avily

Svatá Terezie od Ježíše, jak zní její řeholní jméno, se narodila 28. 3. 1515 jako potomek šlechtického rodu Cepedů v Avile ve Španělsku. Avila, Tereziino rodiště, je nejvýše položeným městem ve Španělsku. Leží ve výšce 1130 metrů.³⁹ Terezie byla třetí z deseti dětí ve druhém manželství Dona Alfonse Sanchez de Cepeda s Doňou Beatricí de Ahumadou. Terezie měla příjmení po matce. Jmenovala se tedy Teresa de Cepeda y Ahumada. Z předchozího manželství otce měla ještě dva sourozence.⁴⁰ Toto dítě bylo jiné než jeho sourozenci. Terezie byla temperamentní a často i bouřlivá. Terezie sama říká: „Byli jsme tři sestry a devět bratrů. Všichni byli jako rodiče ctnostní, vyjímaje mne samotnou. Přesto jsem byla svému otci nejmilejší.“⁴¹

Terezie se naučila brzy číst a oblíbila si životopisy svatých, které na osamělých místech četla i svému bratru Rodrigovi. Společně chtěli napodobovat tyto světce. Terezie zatoužila i po mučednické koruně.⁴² Když jí bylo sedm let, opustila Terezie a její starší bratr Rodrigo tajně dům, aby zemřela mučednickou smrtí u Maurů. Naštěstí je našli a přivedli zpět.⁴³ Po nezdařeném pokusu utéci do „země Maurů“ napodobovali alespoň poustevníky doma na zahradě. Touha po poustevnickém životě se Terezii později vrátila v poněkud hlubším smyslu. Ale již tehdy, když si spolu s bratrem z klestí a prken vybudovali dvě chatičky, Terezie v té své rozjímalá o radostech v nebi a o trestu v pekle. V dětství se nejvíce cítila oslovena příběhem o setkání Pána Ježíše se samaritánkou u Jakubovy studně. Proto často opakovala prosbu samaritánky a obracela se na Ježíše slovy: „Pane, dej mi té vody, abych nežíznila“ (Jan 4,15). Když bylo Terezii 14 let, zemřela jí matka. Jako ná-

---

³⁹ Srov. SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael Schindler. Rok se svatými. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 533 – 534.

⁴⁰ Srov. LISOWSKI, Jan. Kapky - stránky služebníků Božího slova [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

⁴¹ Srov. SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael Schindler. Rok se svatými. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 533 – 534.

⁴² Srov. LISOWSKI, Jan. Kapky - stránky služebníků Božího slova [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

⁴³ Srov. SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael Schindler. Rok se svatými. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. s. 533 – 534.

hradu za ni si zvolila Pannu Marii, ale zpočátku nedbala o její vedení. Náruživě četla o milostných dobrodružstvích rytířů a povolovala v duchovním životě.⁴⁴ V těchto románech se objevuje nový životní typ, který byl nositelem dobrodružných sklonů. Jedná se o typ bojovníka. Tento typ byl tehdejšími událostmi orientován ve smyslu náboženském. V románech je vyjádřena touha vytrhnout se ze zajetí obyčejného světa.⁴⁵ Terezie byla marnivou a libovala si ve společnostech, kde jí lichotili. Ke světským marnostem ji nabádala teta i někteří strýcové. Později si tyto chvíle vyčítala a celý život litovala, že v mládí podléhala lichotkám.

Za účelem lepší výchovy ji otec v 16 ti letech poslal k augustiniánkám do kláštera Panny Marie, Matky Božské milosti. Tamní prostředí však neprospívalo jejímu zdraví. Kvůli nemoci se musela po půldruhém roce vrátit. V té době se nechala ovlivnit četbou v listech sv. Jeronýma o životě zasvěceném Bohu. Pod jejich vlivem se rozhodla pro vstup ke karmelitkám, ale otec ji odmítl pustit. Dne 22. 11. 1535 odešla tajně ke karmelitkám do kláštera Vtělení a požádala o přijetí.⁴⁶ Tehdejší kláštery nesplňovaly ideál kontemplativního života v modlitbě a samotě s Bohem.⁴⁷ Po roce oblékla řeholní hábit a 3. 11. 1537 složila řeholní sliby. Tereziin otec její rozhodnutí nakonec toleroval a dal jí do kláštera slušné věno. Koncem roku 1538 Terezie znovu onemocněla těžkou nemocí, která trvala tři roky. Na léčení odjela z kláštera v doprovodu svého otce do Becedas. Do léta čekala na léčbu u své sestry. Během tří měsíců, kdy byla léčena bylinářkou, prožívala velké utrpení, které ji přivedlo téměř na pokraj smrti. Měla prudké bolesti u srdce a velmi silný odpor k jakémukoli jídlu. Její vysílení zhoršovala vysoká horečka a stažené nervy jí nedopřály zklidnění ani v noci. Otec Terezii ve vážném stavu odvezl domů. Když se nemoc stále horšila a Terezie po čtyři dny zůstala v bezvědomí, v jejím klášteře byl pro ni otevřen hrob. Terezie se z čtyřdenní krize, kterou provázela klinická smrt, dostala. Po návratu vědomí se zmínila o prožitku mimo tělo, včetně vidění klášterů, které má založit. Stále měla nesnesitelné bolesti a mohli s ní ma-

---

⁴⁴ Srov. LISOWSKI, Jan. Kapky - stránky služebníků Božího slova [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

⁴⁵ Srov. KALISTA, Zdeněk. Ctihodná Marie Elekta Ježíšova. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. s. 25 – 26.

⁴⁶ Srov. LISOWSKI, Jan. Kapky - stránky služebníků Božího slova [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

nipulovat jen pomocí prostředků. V tomto stavu bylo vyhověno její žádosti o přepravu do kláštera, kde se její zdravotní stav ještě osm měsíců neměnil k lepšímu, a teprve poté začala být schopna pohybu po čtyřech. Nemoc byla obdobím zranění a Terezie toužila po vyléčení hlavně proto, aby mohla být s Ježíšem o samotě. Za přímluvce si zvolila sv. Josefa a jemu pak vděčila za návrat zdraví.

Po uzdravení čekala Terezii další krize. Satan ji odváděl od modlitby pod záminkou pokory i skrze pocity zatracení. Terezie prožila období, v němž se považovala za poslední mezi zatracenými, jak sama uvedla. Příčinu svých těžkostí v duchovním životě viděla také v tom, že klášter neměl přísnou klausuru. Řeholnice se prakticky nezříkaly svobody. Terezie se věnovala velmi mnoha návštěvníkům, s nimiž vedla dlouhé rozhovory, a proto jí nezbyval čas na rozjímavou modlitbu. Přetrvávala u ní vlažnost a střídaly se vnitřní boje, a to až do roku 1557. Tehdy, ve svých 42 letech, před obrazem trpícího Spasitele, prožila své obrácení a rozhodla se vyloučit ze svého života vše, co by ji odvádělo od spojení s ním. Od té chvíle následovala dlouhá řada milostí. Terezie zakoušela nadpřirozený pokoj, prožívala spojení s Bohem, extáze. Zpovědníci ji však nechápali a uvažovali o působení zlého ducha, přitom byli nejednotní. Opačného názoru byl sv. František Borgiáš a o pravosti Božích milostí ji později ujistil sv. Petr z Alkantary. S vnitřní modlitbou pokračovaly milosti, extáze a při jedné z nich i mystické probodení Tereziina srdce. V r. 1560 měla Terezie vidění pekla. Poté se Terezie rozhodla usilovat o co nejdokonalejší život v řádu. Hned v září téhož roku se s některými sestrami domluvila, že jakmile to bude možné, vytvoří novou komunitu, v níž budou zachovávat původní přísnou řeholi, včetně chudoby. A tak 24. 8. 1562 se jim v Avile podařilo otevřít první reformovaný klášter sv. Josefa a byly oblečeny první čtyři novicky. Reforma byla mimo komunitu provázena značným odporem, ale 5. 12. 1562 obdržely sestry apoštolský souhlas a Terezie se stala matkou představenou. Terezii v jejím úsilí podporovaly mystické zážitky. Kolem roku 1564 měla několik vidění Kristova člověčenství, které bylo zdrojem její rostoucí úcty, lásky i mnoha dalších

---

⁴⁷ Srov. JAN OD KŘÍŽE. Osvobození k lásce: Duchovní život podle Jana od Kříže. In Sv. Jan od Kříže: Učitel víry. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1991. s. 26.

ctností.⁴⁸ Mystika je kontemplativní teologie, která usiluje vnitřním rozjímáním o hlubší poznání křesťanských pravd.⁴⁹

V té době z podnětu duchovních vůdců pracovala na spisech „Cesta k dokonalosti“ a „Rozjímání o Velepísni“. Začala psát i vlastní životopis.

V dubnu 1567 generální představený karmelitánského řádu P. Jan Baptista Rossi schválil dílo její obnovy a dovolil jí zakládat další reformované kláštery. Při otevření druhého kláštera se setkala s P. Janem od sv. Metoděje, pozdějším sv. Janem od Kříže, který byl od r. 1572 jejím zpovědníkem. S ním během čtyř let, přes mnohé překážky, založila sedm ženských a dva mužské reformované kláštery. Dalším jejím spolupracovníkem byl P. Antonín, jako bosý karmelitán zvaný od Ježíše. Generální řádová kapitula se v Piacenze 21. 5. 1575 rozhodla zrušit kláštery, které neodpovídaly rozhodnutí generála a zbavit úřadu ty, kteří jednali proti němu. Terezie měla další zakládání klášterů zakázáno. Na základě povolení si k pobytu zvolila klášter v Toleadě a zde setrvala do července 1577. Na příkaz P. Graciána napsala významný spis „Vnitřní hrad“. Do Avily se vrátila v době, kdy její zpovědníci byli vězněni a situace se vyhrcovala. Pro reformu řádu musela snášet mnohá příkoří. Papež Řehoř XIII. potvrdil oddělenou provincii bosých karmelitánů až 22. 6. 1580 a v následujícím roce byl zvolen provinciálem P. Gracian. Z kapituly vzešla také konstituce bosých karmelitánů a bosých karmelitek, tak jak si to Terezie kladla za cíl. Po krátkém setkání s Janem od Kříže byla r. 1582 poslána do Burgos a zde osobně založila poslední klášter. Další plánované zakládání v Madridu již nezvládla. Byla poslána do Alba de Tormes, kde začala vykašlávat krev. Dne 4. 10. 1582 večer nemoci podlehla.⁵⁰ Jedinou touhou a jedinou modlitbou vyjádřila dva vrcholy zrání, ke kterým ji přivedlo její mystické putování. Na smrtelném loži jí slyšeli pokorně šeptat: „Ať je tomu jakkoli, Pane, jsem dcera církve!“ a potom se svatou netrpělivostí nevěsty: „Snoubenče můj, konečně je čas, abychom se objali!“⁵¹

---

⁴⁸ Srov. LISOWSKI, Jan. *Kapky - stránky služebníků Božího slova* [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

⁴⁹ Srov. ŠPIRKO, Jozef. *Cirkevné dejiny*. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 1943. s. 400.

⁵⁰ Srov. LISOWSKI, Jan. *Kapky - stránky služebníků Božího slova* [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z www: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

⁵¹ Srov. AGASSO JR., Domenico, et al. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Historie, spiritualita, umění: říjen, listopad, prosinec, s. 88.

V této době se z nařízení papeže Řehoře XIII. opravoval starý Juliánský kalendář posunutím vpřed o 10 dnů. Po 4. říjnu tedy následoval hned 15. říjen a na něj byla později ustanovena liturgická památka sv. Terezie od Ježíše.⁵²

Blahořečena byla 24. dubna 1614 papežem Pavlem V. Svatořečena byla 12. března 1622 papežem Řehořem XV.

Svatá Terezie od Ježíše je všeobecně uznávána jako učitelka duchovního života. Byla první ženou v dějinách, které byl papežem Pavlem VI. přiznán titul církevní učitelky. Stalo se tak dne 27. 9. 1970.⁵³

Jen zdánlivě se jeví život této světky jako pevně uzavřená jednota. Ve skutečnosti je to ustavičný zápas. Jedná se o zápas se sebou samou i o zápas s neporozuměním okolního světa, který stíhá osobu od něj se odlučující.⁵⁴

2.2 Dílo svaté Terezie od Ježíše (svaté Terezie z Avily)

Svatá Terezie ve svých dílech ukazuje, že tvůrcem přátelství a dějin je v první řadě Bůh. Pokud se člověk naladí na Boží jednání ve svém životě, tak od něho očekává vytyčení cesty. Člověk se v přátelství s Bohem stává otevřenější pro nové vnímání Boha. V každém díle svaté Terezie je vidět dynamický rozvoj jejího přátelství s Bohem.⁵⁵

Zvláštní místo mezi spisy má autobiografická kniha *Život*. Svata Terezie ji definovala jako „knihu vyprávění o Pánových milostech.“ Terezie v ní ukazuje, že lidská existence může být vyjádřena jako „dějiny spásy“, jako dějiny dialogu mezi člověkem a Bohem, jako „dějiny modlitby“. Terezie ve svém díle nabízí způsob, jak lze spojit rozjímavý život s každodenními povinnostmi a prací.⁵⁶ Tuto knihu vydalo

---

⁵² Srov. LISOWSKI, Jan. *Kapky - stránky služebníků Božího slova* [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z [www: <http://kapky.eu/?p=11926>](http://kapky.eu/?p=11926).

⁵³ Srov. AGASSO JR., Domenico, et al. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Historie, spiritualita, umění: říjen, listopad, prosinec, s. 86 – 88.

⁵⁴ Srov. KALISTA, Zdeněk. *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. s. 31.

⁵⁵ GOGOLA, Jerzy Wieslaw. *Od Zjavenia k zjednoteniu*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2011. s. 209.

⁵⁶ Srov. AGASSO JR., Domenico, et al. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. historie, spiritualita, umění: říjen, listopad, prosinec, s. 86 - 88.

vydavatelství Tiskárny Vimperk v roce 1991. O této knize řekla Edita Steinová: „Toto je život“.⁵⁷

Ve spise *Cesta k dokonalosti* Terezie podává návod, jak formovat společenství, aby se z něj stalo společenství, které konkrétně a každodenně uskutečňuje všechny prosby Otčenáše. Zdůrazňuje jeho aktuální význam, a to od 16. století až do současnosti.⁵⁸

Nejkrásnější a zároveň zásadní dílo vzniklo až na sklonku jejího života. Jedná se o *Hrad v nitru*, který je dodnes považovaný za jeden z vrcholů mystické literatury. Člověk je v něm popsán jako hrad, ve kterém přebývá Bůh. Hrad je napohled zchátralý a neobydlený. Když se člověk svým životem dostane z jeho zdí ven, je z něj žebrák. Stačí však otevřít dveře a vejít dveřmi, tedy modlitbou, aby člověk měl možnost projít všemi nesčetnými a podivuhodnými komnatami hradu až k důvěrnému sjednocení se samotným Bohem. Když duše vstoupí do tak důvěrného láskyplného vztahu s Bohem, který Terezie nazývá „duchovním sňatkem“, pochopí, že Bůh nemá v úmyslu nikoho neustále hýčkat. Bůh osoby, které jsou mu na světě nejdražší, daruje světu, aby svět mohl být spasen. Tak to udělal i se svým Synem.⁵⁹

Více vypravěčská, avšak neméně užitečná, je *Knihy o zakládání*, v níž chtěla Terezie popsat dějiny těch klášterů, které založila. Popisuje zde prožitky povolání často velmi mladých lidí, kteří se sbíhali, aby byli vtaženi do jejího svatého dobrodružství.⁶⁰ Také tuto knihu vydalo v roce 1991 nakladatelství Tiskárny Vimperk.

V díle *Nad velepísni* Terezie ukazuje, že Duch svatý používá milostné zážitky lidské lásky k tomu, aby lidem srozumitelným způsobem sděloval nevýslovná tajemství božské lásky. Je zde ve zkratce shrnuto to, co již autorka napsala o modlitbě v jiných dílech. V době svaté Terezie od Ježíše slova Písně písní budila nedůvěru u

---

⁵⁷ Srov. MOSLEYOVÁ, Joanne. *Edita Steinová jako žena modlitby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 130.

⁵⁸ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 213 s. ISBN 80-900138-6-4.

⁵⁹ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 188 s. ISBN 80-900138-5-6.

⁶⁰ Srov. AGASSO JR., Domenico, et al. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. historie, spiritualita, umění: říjen, listopad, prosinec, s. 86 – 88.

církevních představitelů, kteří ji jako četbu pro prosté věřící nedoporučovali.⁶¹ Když se zpovědník o tomto textu dozvěděl, vyslovil příkaz: Ihned spálit! A Terezie poslechla.⁶² Jen díky sestřám, které tajně její rukopisy opisovaly, se dílo podařilo zachránit.

Terezie si své literární činnosti nijak zvlášť necenila. Většinu svých spisů nepsala z nějaké literární potřeby, z touhy vyjádřit se co nejzřetelněji k jiným lidem, ani ze svého popudu, ale protože poslechla své představené. V těchto dílech viděla jen okrajovou záležitost a těžiště svého života viděla jinde.⁶³

---

⁶¹ Srov. KOLÁČEK, Josef. Úvodem: Úvodem. In TEREZIE OD JEŽÍŠE. Nad Velepísni a jiné spisy. Kostelní Vydří: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 6.

⁶² Srov. PUTNA, Martin C. Píseň písni po Órigénovi: Muž a žena na konci: Jan od Kříže a Terezie z Ávily. In ÓRIGÉNES. Píseň písni. Praha: Herman&synové, 2000. s. 57.

⁶³ Srov. KALISTA, Zdeněk. Ctihodná Marie Elekta Ježíšova. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. s. 50.

3 CTNOSTI

Ve slovníku se pod heslem ctnost dočteme, že lidská dokonalost nespočívá ve snahách o její dosažení, nýbrž v hledání Boha a v následování cesty, kterou člověku Bůh vyznačil. To je zároveň jediná cesta k rozvoji všech vloh lidské osobnosti. Stručně se dá tento postoj vyjádřit výrazem "chodit s Bohem" (Gn 5,22.24; 6,9).⁶⁴

3.1 Ctnosti ve filosofii

Toto téma se neobjevuje až s nástupem křesťanství. Ctnosti jsou jednou z ústředních kategorií v celé západní etice již více než dva tisíce let. Ctnost byla předmětem uvažování již v antice.⁶⁵ Například Aristoteles ve svém díle *Etika Níkomachova* rozlišuje ctnosti rozumové a mravní. Rozumová ctnost vzniká a roste většinou učením. Potřebuje tedy zkušenost a čas. Lidé mají určité vlastnosti a schopnosti, které jim umožňují vykonávat lidskou činnost zahrnující racionální princip dlouhodobě a výtečně. Tyto schopnosti nazývá Aristoteles areté (ctnost). Ctnost mravní (éthiké) vzniká ze zvyku a toto slovo se jen málo odlišuje od slova „zvyk“ (ethos). Aristoteles dále dokazuje, že žádná mravní ctnost nám není dána přirozeně, neboť nic z toho, co je přirozené, nemůže být zvykem změněno. Proto nám ctnosti nejsou dány od přirozenosti, ale máme přirozenou vlohu, abychom je nabyli a zvykem potom zdokonalovali. Pokud se máme naučit, jak něco konat, naučíme se tomu tím, že to konáme. Každá ctnost vzniká z týchž příčin a z týchž příčin zaniká. Aristoteles přiřazuje ctnosti jednotlivým částem lidské duše. Duši dělí na dvě části – rozumovou a nerozumovou.⁶⁶ Rozlišuje tedy ctnosti rozumové, např. moudrost, inteligenci a chápavost, které přisuzuje rozumové části duše. Naproti tomu ctnosti mravní, např. odvahu a štědrost, řadí k nerozumové části duše s pouhým podílem rozumu. Proto ctnosti rozumové vznikají učením a vyžadují především zkušenost a čas, kdežto ctnosti mravní vznikají návykem. Ctnosti

---

⁶⁴ Srov. DUPLACY, Jean, et al. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991. s. 59.

⁶⁵ Srov. WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. s. 328.

⁶⁶ Srov. ARISTOTELÉS. *Etika Níkomachova*. Praha: Petr Rezek, 1996. s. 48 - 50.

mravní tedy nevznikají podle Aristotela náhodou a nejsou ani vrozené, ale jsou výsledkem rozumné a cílevědomé činnosti.⁶⁷

3.2 Ctnosti v Písmu svatém

Pokud bychom ve Starém zákoně hledali specifický výraz pro označení ctností, tak jej nenajdeme. Setkáváme se s nimi nepřímo, a to v životopisných příbězích mnoha starozákonních lidí. Jedná se např. o Abraháma, Mojžíše a jiné. O těchto lidech říkáme, že jsou mravní, ctnostní, spravedliví atd. Takoví lidé jsou pod zvláštním vlivem Božího Ducha a jsou označováni jako spravedliví. V Knize moudrosti je patrný i jistý vliv řecké kultury. „A miluje-li kdo spravedlnost, jejím dílem jsou ctnosti; ona vyučuje rozvaze a rozumnosti, spravedlnosti a statečnosti, nad které v lidském životě není nic prospěšnějšího“ (Mdr 8,7).⁶⁸ Na hodnotu ctnosti poukazuje i další verš z této knihy: „Lepší je bezdětnost při ctnostném žití; památka na ctnost je nesmrtelná a dochází uznání u Boha i u lidí“ (Mdr 4,1).

Ve srovnání s tím se v Novém zákoně výraz ctnost užívá už v takovém významu, jaký je srozumitelný i dnešnímu člověku. Svatý Petr ve Druhém listu uvádí: „Proto také vynaložte všechnu snahu na to, abyste ke své víře připojili ctnost, k ctnosti poznání“ (2 Petr 1,5).

Na jiném místě Nového zákona svatý Pavel v listu Filipským píše: „Konečně, bratři, přemýšlejte o všem, co je pravdivé, čestné, spravedlivé, čisté, cokoli je hodné lásky, co má dobrou pověst, co se považuje za ctnost a co sklízí pochvalu. Čemu jste se u mne naučili, co jste přijali a uslyšeli i spatřili, to čiňte, a Bůh pokoje bude s vámi“ (Flp 4, 8-9).

3.3 Ctnosti v Katechismu katolické církve

Spolu s Písmem svatým je důležitým zdrojem informací pro každého katolíka Katechismus katolické církve. Zde nalzáme doporučení pro ctnostný život

---

⁶⁷ Srov. ARISTOTELÉS. *Etika Nikomachova*. Praha: Petr Rezek, 1996. s. 47 – 51.

⁶⁸ Srov. STANČEK, Lubomír. *Čtnosti*. Spišská kapitula - Spišské podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2005. s. 20.

v heslech. O ctnosti se zde píše následující: „Ctnost je trvalá a pevná dispozice konat dobro. Dovoluje člověku nejen konat dobré skutky, nýbrž i vydávat ze sebe to nejlepší. Ctnostná osoba všemi svými smyslovými i duchovními silami směřuje k dobru, hledá je a volí v konkrétním jednání.“ V tomto případě se Katechismus katolické církve odvolává na svatého Řehoře z Nyssy, který vyznává, že při ctnostném životě se člověk stává podobným Bohu (KKC 1803). S odvoláním na Katechismus katolické církve můžeme také říci, že „lidské ctnosti jsou pevné postoje, ustálené sklony, trvale nabyté dokonalosti rozumu a vůle, které řídí naše skutky, vnášejí řád do našich vášní a usměrňují naše chování podle rozumu a víry. Jejich plodem je snadnost, sebeovládání a radost při úsilí o mravně dobrý život. Ctnostný člověk je ten, který svobodně koná dobro. Mravních ctností se dosahuje lidským úsilím. Jsou to plody i zárodky mravně dobrých skutků; uzpůsobují všechny mohutnosti lidské bytosti k tomu, aby vstoupila do společenství božské lásky“ (KKC 1804).

O Božských ctnostech se můžeme dočíst, že jsou základem, duší a charakteristickým rysem mravního jednání křesťana. Pronikají a ožívují všechny mravní ctnosti. Bůh je vlévá do duše věřících, aby věřící byli schopni jednat jako jeho děti a zasloužit si věčný život. Božské ctnosti jsou zárukou přítomnosti a působení Ducha svatého ve schopnostech člověka. Božské ctnosti jsou tři: víra, naděje a láska (KKC 1813).

3.4 Ctnosti v morální teologii a literatuře

Morální teologie zastává názor, že každý člověk, ať křesťan nebo nekřesťan, je povinen aplikovat vědomí mravní odpovědnosti do osobního i veřejného života. Nestačí jen poznání Boha, je třeba plnit jeho vůli, která se projevuje v přirozeném a zjeveném zákoně. Je třeba si uvědomit, že mravních hodnot se dosahuje pouze namáhavou duševní prací. Stejně tak jako v každé lidské činnosti, je i v mravní oblasti potřeba cvičení. O člověku, který zachovává mravní normy ve svém každodenním životě, říkáme, že je ctnostný, slušný, charakterní, dobře vychovaný. Naproti tomu o člověku, který nezachovává mravní zákony a nerespektuje hlas svědomí, říkáme, že je nevychovaný, nečestný, bezcharakterní. Z výše uvedeně-

ho tedy vyplývá, že ctnostný život se netýká jenom náboženské oblasti, nýbrž se prolíná celým životem a celou společností.

V morální teologii je ctnost definována jako trvalá dispozice, ochota a zběhlost v konání dobra. Jedná se o vlastnost, která se projevuje v činnosti. K tomu, aby člověk mohl vykonat něco dobrého a aby to dělal stále, nestačí jenom poznání, učenost a rozum. Je potřeba také silné vůle, kterou se člověk rozhoduje pro konání dobra.

Jelikož ctnost je dobrou vlastností, mohou z ní pocházet pouze dobré skutky. Pojem ctnosti tedy v sobě zahrnuje všechny dobré vlastnosti člověka. A můžeme říci, že ctnost je nejvyšší stupeň ušlechtilé lidskosti. Jedná se o život, který je žitý ve shodě s přirozeností, tj. s rozumem a mravním řádem.⁶⁹

Ctnost je možno definovat také jako vlastnost, která je schopná volby a stojí uprostřed mezi dvěma krajnostmi.⁷⁰ Např. statečnost je ctností, která hledá rovnováhu mezi lehkomyšlností a přehnanou ustrašeností.

Je zajímavé, že na Východě panuje přesvědčení, že všechny ctnosti bez výjimky jsou odleskem Boží krásy, a tedy v určitém smyslu „božské“. Každá dobrá vlastnost je dar Boží, ale přepokládá též naši spolupráci. Někdy je jeden nebo druhý činitel víc zřejmý.⁷¹ Takže pokud se člověk snaží o dosažení ctností, spolupracuje s Bohem a vnáší Boží pohled do světa.

3.5 Ctnosti v díle svaté Terezie z Avily

Svatá Terezie ve svých dílech uvádí jasná a srozumitelná přirovnání, která nám mohou pomoci žít ctnostným životem. Ve své Cestě k dokonalosti nás nabádá, abychom si představili, že je v nás úžasně honosný palác ze samého zlata a drahokamů, hodný velkého krále, jemuž patří. A máme pomyslet nato, že bez nás by nebyl ten palác tak úchvatný, jak tomu také je. Naše duše je tímto palácem: je-li

---

⁶⁹ Srov. TONDRA, František. *Morální Teológia: I. diel*. Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojaššáka, 2003. s. 173 – 176.

⁷⁰ Srov. HONEK, Alois. *Žiji ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. s. 81.

⁷¹ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005. s. 173.

čistá a vyzdobená ctnostmi, pak není krásnějšího paláce, který by se jí mohl vyrovnat. Čím jsou větší její ctnosti, tím více září drahokamy.⁷²

Jsou lidé, kteří mají tendenci své ctnosti skrývat v hluku světa. Těmto lidem jsou určena slova světice, když říká, že lidé vědí, že jsou řeholnice a jejich úkolem je modlitba. Proto nemají tyto sestry říkat: „Nechci, aby mě považovali za ctnostnou!“ Je opravdu velké zlo, když ty, jež mají povinnost nemluvit o ničem jiném než o Bohu, jako řeholnice, si myslí, že při podobných příležitostech je to lépe zastírat, pokud to ovšem není někdy zdůvodněno nějakým větším dobrem.⁷³

Proto je dobré, aby člověk usilující o dobrý život nebyl sám. „Z toho chápu, jak velikou předností je dobrá společnost. Kdybych se v tom věku setkala s ctnostnými osobami, pak bych se jistě udržovala ve ctnosti; a kdyby mě vedly k tomu, abych se bála Boha, měla bych sílu nepadnout.“⁷⁴

Ve své knize *Hrad v nitru* nám ukazuje, že být ctnostným není jednoduché. Vše se musí dít postupně. Jsme nároční, vrávoráme mezi tisíci klopýtnutími a nedokonalostmi, naše ctnosti teprve raší, ještě nejsou schopné se pohybovat, teprve se narodily.⁷⁵ Pokud se nám něco zdaří, pak se jedná o projevy přízně, jež pocházejí od Boha, zaněcují tolik lásky a dodávají tolik síly, že umožňují kráčet s menší námahou a růst v dobrých skutcích a ve ctnosti. Důležité je, abychom se vlastní vinou nezastavili. Dokážeme-li to, Pán je spravedlivý a dá nám jiným způsobem, co nám odpírání tímto. On ví proč a jeho úradky jsou skryté, ale bezpochyby je to vždy k našemu většímu dobru.⁷⁶

Svatá Terezie prokládá knihy také vlastními zkušenostmi. „Vím i z vlastní zkušenosti, kolik dobrého získá duše, která umí věrně poslouchat. Tím chci říci, že její ctnost vzrůstá a její pokora se zdokonaluje. Je to základ jistoty v obavách, aby nezbloudila z cesty k nebi, a to je v tomto životě pro nás smrtelníky, vždycky dobré.“⁷⁷

---

⁷² Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 134.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 101.

⁷⁴ TEREZIE OD JEŽÍŠE, TEREZIE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 22.

⁷⁵ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 29.

⁷⁶ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 44.

⁷⁷ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Knihy o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 5.

Je s podivem, jak názor z 16. století vystihuje i současnou dobu. „Často slychám, že v začátcích řádů dal Bůh světcům, kteří žili před námi, větší milosti, protože byli základními kameny – a to je také pravda. Musí to tak být, neboť mi to řekli ti, kdo to vědí lépe než já. Avšak uvědomme si dobře, že my jsme zase základními kameny pro ty, kteří přijdou po nás. Neodchýlíme-li se od toho, co dělali naši předchůdci, a budou-li se stejně chovat i ti budoucí, zůstane budova pevná. Co mi pomůže, když moji předchůdci byli svatí, ale já jsem špatná, že svými zlovyky budovu ničím? Je přece jasné, že ti, co přijdou, si nebudou příliš všímat těch, kdo žili před mnoha léty, ale spíš těch, které právě vidí. Je snad hezké svalovat vinu na to, že jsem nežila mezi těmi prvními? A neuvědomit si, jak se můj život a ctnosti liší od života a ctností lidí, kterým dal Bůh tak velké milosti?“⁷⁸

Ctnost je pro svatou Terezií součástí každodenního života. Nejedná se o poučky, ale o práci. Nemáme sledovat pocity, ale skutky. „Nemysleme si, že jsme udělaly všechno, když proléváme hojné slzy. Spíše přiložme ruku k dílu a cvičme se ve ctnostech; hlavně těmito věcmi se máme zabývat. Ať přijdou i slzy, když nám je Bůh pošle; samy však nepodnikajme nic, abychom je měly. Ba čím méně se budeme o ně starat, tím lépe budeme zalévat svou vyprahlou půdu a pomáhat jí vydávat plody vodou, která padá z nebe, která se vůbec nedá srovnávat s vodou, již najdeme při kopání studní. Ba naopak, budeme kopat, unavíme se, a často se nenajde ani kaluž, natož pak pramen. Proto, sestry, považuji za prospěšnější, abychom se postavily před Pána a zahleděly se na jeho milosrdenství a velikost, ale i na svoji velkou ubohost. On ví, co nám víc prospívá, a ať nám dá, co chce: vodu nebo vyprahlost. Tak budeme kráčet v pokoji a ďábel nebude mít tolik možností klást nám nástrahy.“⁷⁹

Při čtení myšlenek svaté Terezie nacházíme odpověď na otázku, proč byla prohlášena učitelkou církve. Její rady jsou totiž určeny všem a v každé době.

---

⁷⁸ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 35 - 36.

⁷⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 137

4 BOŽSKÉ NEBOLI TEOLOGICKÉ CTNOSTI: VÍRA, NADĚJE, LÁSKA

Morální teologie učí, že spolu s milostí posvěcující jsou člověku vlitý tři božské neboli teologické ctnosti, kterými jsou víra, naděje a láska, dále mravní ctnosti a dary Ducha svatého.⁸⁰

Přirozené dobré vlastnosti, tedy ctnosti, vytvářejí dokonalého člověka v přirozené rovině. Naproti tomu vlité ctnosti mravní mají vytvořit člověka Božího, mají tedy člověka zbožstit. Mají člověku pomáhat, aby dosáhl spásy, ale jejich nejvyšším společným posláním je oslava Boží.⁸¹

4.1 Víra

První z těchto ctností je víra. Jedná se o základní požadavek pro správný postoj k Bohu. Slovo víra lze nahradit nebo doplnit slovy důvěra, věrnost.⁸²

Víra se dá vyjádřit jako souhlas rozumu na základě svědectví. Takováto víra myslícího člověka je vždy spojená s poznáním.⁸³

4.1.1 Víra v Písmu svatém

Ve Starém zákoně je víra základním předpokladem pro život tehdejšího člověka. Prototypem člověka víry je Abrahám. I řekl Hospodin Abramovi: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu. Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním! Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání

---

⁸⁰ Srov. BENEŠ, Albert. *Morální teologie*. Praha: Kazatelské středisko Československé provincie Řádu bratří Kazatelů, 1990. s. 75.

⁸¹ Srov. HONEK, Alois. *Žij ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. s. 80.

⁸² Srov. DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 2009. s. 1092.

veškeré čeledi země.“ a Abram se vydal na cestu, jak mu Hospodin přikázal (Gn 12,1-4).

I v Novém zákoně je víra jedním z nejdůležitějších projevů. Svatý Pavel nám ve svém listu Římanům píše: „Spravedlivý bude živ z víry“ (Řím 1,17). Na jiném místě hovoří o tom, že živá víra se „projevuje láskou“ (Gal 5,6) Musíme si uvědomit, že skutky nesmějí být činěny s úmyslem, aby se jimi někdo ospravedlnil před Bohem, neboť takový nesprávný úmysl víra nestrpí. Jen víra je před Bohem naší spravedlností. Skutky víry se mají činit jen s úmyslem, aby tělo bylo podrobeno v službu a očištěno od svých špatných žádostí. V této situaci platí následující dvě věty. Dobré skutky nečiní dobrého člověka, nýbrž dobrý člověk činí dobré skutky. Špatné skutky nečiní špatného člověka, nýbrž špatný člověk činí špatné skutky.⁸⁴

Mnohdy slyšíme názor, že stačí víra. I v tomto případě je třeba se řídit slovy: „Co je platné, moji bratří, když někdo říká, že má víru, ale přitom nemá skutky? Může ho snad ta víra spasit?“ (Jak 2,14). „Jako je tělo bez ducha mrtvé, tak je mrtvá i víra bez skutků.“ (Jak 2,26) Na druhou stranu nestačí jenom skutky, protože Ježíš poukazuje na význam víry v životě člověka: „Tvá víra tě zachránila, jdi v pokoji!“ (Lk 7,50).

Pokud bychom ještě stále byli na pochybách o existenci božských ctností, máme i další svědectví: „Nyní pak zůstává víra, naděje a láska, tato trojice; ale největší z nich je láska“ (1 Kor 13,13).

4.1.2 Víra v Katechismu katolické církve

Katechismus katolické církve definuje víru jako božskou ctnost, kterou věříme v Boha a ve všechno, co nám řekl a zjevil a co nám církev předkládá k věření, protože Bůh je pravda sama. Vírou se „člověk svobodně odevzdává Bohu“. Proto se věřící snaží poznat Boží vůli a plnit ji. (KKC 1814) Dar víry zůstává v tom, kdo proti ní nezhřešil. Avšak „víra bez skutků je mrtvá“ (Jak 2,26): není-li víra doprovázena

---

⁸³Srov. SZANISZLÓ, Inocent - Mária. *Úvod do špeciálnej katolíckej morálnej teológie podľa desatera Božích prikázaní I.*. Neckenmarkt: Novum, 2008. s. 42.

nadějí a láskou, nespojuje věřícího plně s Kristem a nečiní z něho živý úd jeho těla (KKC 1815).

Prakticky se víra projevu tím, že věříme v Boha, ve všechno, co zjevil a co církvev předkládá k věření (KKC 1842).

4.1.3 Víra v díle svaté Terezie z Avily

Víra je pro svatou Terezii samozřejmostí a snaží se ji přiblížit všem lidem okolo sebe. „Nedivila bych se, že ten, kdo s tím nemá zkušenosti, by chtěl mít jistotu, že pak dostane nějakou odměnu. Vy však víte, že v tomto životě dostanete stonásobně víc a Pán říká „Proste a bude vám dáno. Nevěříte-li sestry, tomu, co říká evangelium, marně si lámu hlavu, jak bych vás přesvědčila.“⁸⁵

Její víra i víra spolusester je praktická. Svatá Terezie uvádí příklad: „Měly jsme studnu, v níž prý byla velmi špatná voda, a ani tu jsme nemohly čerpat, protože byla velmi hluboko. Zavolala jsem dělníky, aby ji spravili; vysmáli se mi, že zbytečně vyhodím peníze. Ptala jsem se sester, co si o tom myslí. Jedna řekla: „Jen se ještě pokusme; Pán nám to jistě udělá, protože mu to přijde levněji, dá-li nám vodu v domě, než kdyby nám musil poslat někoho, aby nám nosil vodu a dávat mu najíst.“ Když jsem viděla jejich víru a důvěru, byla jsem tím už také jistá a vzdor studnařově radě jsem dala studnu opravit. A Pán byl tak laskav, že dodnes čerpáme potrubím lahodnou pitnou vodu a je tam stále. Nepovažuji to za zázrak, mohla bych totiž vyprávět o mnoha jiných událostech, ale chci tím naznačit, jak silná byla víra těchto sester; všechno se stalo tak, jak jsem to řekla.“⁸⁶

Víra v Boží milosrdenství a lásku je tak nakažlivá, že inspiruje po celá staletí. „Mou duši často naplňoval obdiv nad velkou dobrotou Pána. Ráda jsem se zamýšlela nad Jeho velebností a milosrdenstvím. Kéž je vždy veleben! Jasně jsem si uvědomovala, že už v tomto životě mi nenechá bez odměny žádnou zbožnou touhu. Ať byly mé skutky jakkoliv přízemní a nedokonalé. On je zlepšoval, zdokonaloval

---

⁸⁴ Srov. STEMBERGER, Günter. *2000 let křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. s. 471.

⁸⁵ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 115.

a dodával jim hodnotu, zatímco mým hříchům a chybám dával upadnout do zapomnutí. Ba dokonce připustil, aby byli oslněni ti, kteří viděli, že jsem se jich dopouštěla, a aby na ně zapomněli. Pozlacuje mé viny a dodává lesku ctnosti, kterou On sám mi dává, jako by to byla moje, a tak mě skoro nutí, abych si ji udržela.“⁸⁷

Víra je potřebná pro křesťana v každé době. Je zajímavé, že hovoří o úctě k Nejsvětější svátosti. „Myslím, že jsem dostatečně zdůraznila, jak prospívá sebeduchovnějším osobám nemít takový strach z tělesných věcí, aby se nám zdálo, že nám může být na škodu i nejsvětější lidství Ježíše Krista. Namítají, že Ježíš řekl svým učedníkům: „Je to pro vás dobré, abych já odešel“ (Jan 16,7). Tohle nesnáším. Jistěže to neřekl své nejsvětější Matce, protože měla silnou víru, věděla, že je Bohočlověk, a přestože ji miloval víc než ostatní, jeho láska byla tak dokonalá, že jeho přítomnost jí spíše pomáhala. Naopak apoštolové neměli tak pevnou víru – tu měli až později, a jakou nyní máme mít i my. Říkám vám, dcery, že je to nebezpečná cesta, a že by nás ďábel na ní mohl přivést k tomu, že ztratíme úctu k Nejsvětější svátosti.“⁸⁸ Terezie nazývá věci pravými jmény a nevyhýbá se ani příkrým odsuzujícím názorům. Pro současného čtenáře, který hledá pravdu, je úlevou, když čte, že světice něco nesnáší a netoleruje.

Někdy se nám zdá, že víra a peníze nejdou dohromady. Jak se mýlíme. Pro Terezii to bylo samozřejmé, že s vírou předkládala Bohu všechny své myšlenky a starosti. „Když jsem se jednoho dne modlila po svatém přijímání, zase jsem tuto záležitost odporučela Pánu, jako už častokrát. Těm sestráám jsem vždycky psávala tak, že si mohly myslet, jak jsem jejich plánu příznivě nakloněna. A teď jsem se začala bát, že bych mohla několika duším uškodit, třebaže po ničem jiném netoužím než po tom, aby náš Pán byl chválen a měl čím dál tím víc duší, které by jenom jemu sloužily. A tu mi Pán zavycítal. Zeptal se mne, kterápak pokladna nám pomáhala, když vznikalo, co dnes trvá. Jen ať už neotálím souhlasit, aby byl založen tento klášter k jeho větší cti a k prospěchu duší.“⁸⁹

---

⁸⁶ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 12.

⁸⁷ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 35 - 36.

⁸⁸ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 147.

⁸⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 237.

4.2 Naděje

O naději píše i svatý Augustin. Bůh tě neučí jinému zpěvu než zpěvu víry, naděje a lásky. Tvá naděje má být totiž neměnná a má být v Bohu pevně zakotvena; nemá se převalovat a kolísat a nemá se zmítat, jako se nemůže zmítat ani samotný Bůh, v němž je zakotvena.⁹⁰

Naše naděje je pouze v Bohu. Nemůžeme věřit lidem. „Je pošetilý ten, kdo skládá svoji naději v lidi nebo vůbec tvory. Nestyď se sloužit jiným z lásky k Ježíši Kristu a být pokládán na tomto světě za chudého. Nezakládej nic sám na sobě, ale skládej svou naději v Boha. Dělej, co můžeš, a Bůh přijde na pomoc tvé dobré vůli.“⁹¹

4.2.1 Naděje v Písmu svatém

Jak bychom mohli žít bez naděje. Toto si uvědomoval i starozákonní člověk a zapsal to v žalmech a příslovích. „Ubožák však nikdy neupadne v zapomnění; naděje ponížených nikdy neztroskotá“ (Žl 9,19). „Ty jsi přece má naděje, Panovníku Hospodine, v tebe už od mládí doufám“ (Žl 71,5). „Očekávání spravedlivých je radostné, kdežto naděje svévolníků přijde vniveč“ (Př 10,28).

Mužem naděje je Job, který svou naději do Hospodina vkládá. „Doufej, naděje ti kyne, pohleď, budeš uléhat v bezpečí“ (Job 11,18).

Novou nadějí je pro nás Kristus, který hlásá, že přichází království Boží. „Čiňte pokání, neboť se přiblížilo království nebeské“ (Mt 4,17).

Někdy jsme pochybující a naděje v nás jenom doutná. Proto je dobré si připomínat, že máme svědectví, které naši naději posiluje. „Byl vyvýšen na pravici Boží a přijal Ducha svatého, kterého Otec slíbil; nyní nám jej seslal na nás, jak to vidíte a slyšíte.“ „Neboť to zaslíbení platí vám a vašim dětem i všem daleko široko, které si povolá Pán, náš Bůh“ (Sk 2 33,39).

---

⁹⁰ Srov. AUGUSTIN. *Miluj a dělej, co chceš: Úvahy hledajícího srdce*. Praha: PAULÍNKY, 2002. s. 61.

Osobní naděje svatého Pavla je nám příkladem síly a touhy po dosažení cíle. „Jsme tedy stále plni důvěry, neboť víme, že pokud jsme doma v tomto těle, nejsme doma u Pána – žijeme přece z víry, ne z toho co vidíme“ (2 Kor 5,6 – 7).

4.2.2 Naděje v Katechismu katolické církve

I o ctnosti naděje se píše v Katechismu katolické církve. Píše se zde, že ctnost naděje odpovídá na touhu po štěstí, kterou Bůh vložil do srdce každého člověka; přijímá očekávání, která podněcují lidskou činnost; očišťuje je a zaměřuje k nebeskému království; chrání před malomyslností; je oporou ve chvílích opuštěnosti; rozšiřuje srdce v očekávání věčné blaženosti. Vzpruha naděje chrání před sobectvím a vede k radosti z lásky (KKC 1818).

Jinak lze říci, že nadějí toužíme a s pevnou důvěrou očekáváme od Boha věčný život a milosti, abychom si tento život zasloužili (KKC 1843).

4.2.3 Naděje v díle svaté Terezie z Avily

Projevem naděje je modlitba. Svatá Terezie je učitelkou modlitby. Ve svém díle *Cesta k dokonalosti* píše, že je vždy velmi dobré, když má naše modlitba za základ slova modlitby, kterou nás naučil náš Pán. „Otče náš“ je přednější než všechny ostatní modlitby. Když nám vezmou všechny knihy, budeme mít vždy „Otče náš“ a budeme-li se jím zabývat a zůstaneme-li pokorní, nebudeme mít víc zapotřebí.

Svatá Terezie vysvětluje, že se často vyskytuje tvrzení, že pro ženy není potřeba jít cestou ke svatosti, že na této cestě je tolik nebezpečí. Ženy tedy ať raději předou, prý nemají zapotřebí tak vytříbených věcí, stačí jim Otče náš a Zdravas Maria. V tomto směru se s nimi svatá Terezie ztotožňuje, ale dodává na vysvětlenou, že je velmi dobré, když má modlitba základ ve slovech, jež vyšla z úst našeho Pána. Pokud by člověk nebyl slabý ve zbožnosti, nebylo by potřeba jiných modliteb-

---

⁹¹ KEMPENSKÝ, Tomáš. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001. s.20.

ních knih a formulí. Když člověku vezmou všechny knihy, vždy bude mít člověk „Otče náš“, který je přednější než všechny ostatní modlitby. Člověk nebude mít vznešené úvahy, ale kdo se bude zabývat Otčenášem a zůstane pokorný, nebude mít více zapotřebí.⁹²

Pokud se duše dostane na určitou duchovní rovinu je potřeba opatrnosti a žít v naději na Boží pomoc. „Zdá se, že chci tvrdit, že duše, jež dosáhla této milosti, je už si jistá věčnou spásou a už nikdy nepadne. Ne. Kdekoliv naznačím něco v takové jistotě, je třeba tomu rozumět, dokud Bůh drží duši ve svých rukou a ona ho neurazí. Co se týká oné osoby, vím zcela jistě, že byla vzdálena představě, že už si může být jista, přestože žila v tomto stavu několik let, nyní si počíná s větší bázni než před tím a vyhýbá se i té nejmenší chybě. Má vroucí touhu sloužit Bohu.“

Není potřeba se vzdávat, když se nám něco zdá malé ve srovnání s našimi představami. Máme naději, že Bůh všechno promění podle své vůle. „Jak jsem vám řekla na jiných místech, ďábel nám někdy vnuká velké touhy, abychom se spokojovali s tím, že toužíme po nemožných věcech a zanedbávali ve službě Bohu to, co je pro nás možné. I když vaše modlitba prospívá celému světu, přesto na to nemyslete, nýbrž spokojte se s tím, aby prospívala těm, jež žijí s vámi a jimž jste také více zavázány. A tak bude vaše dílo mnohem větší, vždyť to není málo, dosáhneme-li svou pokorou a umrtvováním, svou službou sestrám a láskou k nim a svou láskou k Bohu, že se stanete ohněm, který je všechny zanítí, a že je budete stále podněcovat svými ctnostmi. Bude pro vás náramně užitečné a prokážete tím Pánu velmi vítanou službu. A bude-li Pán vidět, že využíváte každou příležitost, pozná, že jste ochotny vykonat mnohem více, a odmění vás, jako byste mu získaly mnoho duší.“

Základem vší naděje je pro nás Kristus, který nám dává naději na život věčný. „Zkrátka v našem nitru je tolik a tak delikátních tajemství, že by to byla ode mne

---

⁹² Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 103 - 104.

velká domýšlivost, kdybych je chtěla vysvětlovat. Uvidíme je na věčnosti, dá-li nám Pán ve svém milosrdenství, abychom jí dosáhly, neboť tam je pochopíme.“⁹³

I běžné činnosti našeho života jsou předmětem naděje. Bez ní by se nám žilo mnohem hůře a budoucnost by byla bezútěšná. „Když jsem s Otci projednávala některé věci, prosila jsem je – protože jsem tak slabá a nicotná – aby v kajících skutcích nezacházeli do takové přísnosti. Vždyť mě stálo mnoho proseb a modliteb, než mi Pán dal osoby vhodné pro takový způsob života. Při pohledu na tak krásný začátek jsem měla strach, aby se ďáblu nepodařilo je oslabit, přimět je, aby všeho nechali, než se uskuteční to, v co jsem doufala.“⁹⁴

4.3 Láska

„Bůh je láska“ – „Milujte se navzájem...“ Než člověk dospěje k těmto vrcholům, musí se jeho představy o lásce očistit a připravit na přijetí Boží lásky, která sama prochází křížem. Slovo láska může označovat mnoho věcí, tělesných i duchovních, uvážených i spontánních, vážných i lehkých, ničivých i rozvíjejících lidskou osobnost.⁹⁵

4.3.1 Láska v Písmu svatém

Snad žádné slovo není tak frekventované jako slovo láska. I v Písmu svatém najdeme slovo láska často. „Nenávist vyvolává sváry, kdežto láska přikrývá všechna přestoupení“ (Př 10,12). „Lepší je jídlo ze zeleniny a k tomu láska, než z vykrmeného býka a s tím nenávist“ (Př 15,17).

A kdo by se při četbě následujících veršů divil, že si je zamilovala i svatá Terezie z Avily. „Polož si mě na srdce jako pečeť, jako pečeť na své rámě. Vždyť silná jako smrt je láska, neúprosná jako hrob žárlivost lásky. Žár její – žár ohně, plamen

---

⁹³ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 29.

⁹⁴ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 109.

⁹⁵ DUPLACY, Jean, et al. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991. s. 193.

Hospodinův“ (Pís 8,6). „On mě uvedl do domu vína, jeho prapor nade mnou je láska“ (Pís 2,4).

K největšímu přikázání Nového zákona nelze nic dodat, Ježíš to řekl zcela jasně a vyvýšil lásku nad ostatní. „Mistře, které přikázání je v zákoně největší?“ On mu řekl: „Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe.‘ Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon i Proroci“ (Mt 22,36-40).

Jakou lásku má Kristus na mysli, vysvětluje svatý Pavel. „Láska neudělá bližnímu nic zlého. Je tedy láska naplněním zákona“ (Řím 13,10). „Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá“ (Kol 3,4). „Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne. Proroctví – to pomine; jazyky – ty ustanou; poznání – to bude překonáno“ (1 Kor 13,5-8).

A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska (1Kor 13,13).

4.3.2 Láska v Katechismu katolické církve

Proč je láska tak důležitá poznáváme i při četbě katechismu. Láska je božská ctnost, kterou milujeme Boha nade všechno pro něho samého a svého bližního jako sebe z lásky k Bohu (KKC 1822).

Cvičení se ve všech ctnostech je oživováno a podněcováno láskou. Ta totiž je „svorník dokonalosti“ (Kol 3,14); je formou ctností; člení je a dává jim řád; je zdrojem i cílem jejich prožívání v křesťanské praxi. Božská ctnost lásky zaručuje a tříbí naši lidskou schopnost milovat. Povznáší ji k nadpřirozené dokonalosti božské lásky (KKC 1827).

4.3.3 Láska v díle svaté Terezie z Avily

I v lásce je svatá Terezie praktická. Píše spolusestrám, že je svrchovaně důležité, aby se Bohu bezvýhradně oddaly, aby nelpěly na žádné věci, takže On může při-

dat nebo odstranit, co chce, jako ve vlastním domě. Ostatně má na to právo a je třeba se chránit toho, aby mu bylo upíráno. Jestliže nikoho nenutí a přijímá jen to, co se mu dává, pak také se zcela dává jen těm, kteří se mu bezvýhradně oddají. O tom není pochyb a Terezie to opakuje ve svém díle několikrát, protože je to velmi důležité. Opakuje, že Pán má rád pořádek a nepůsobí v duši, pokud nevidí, že všechno vyklidila a je zcela jeho. V opačném případě není jasné, jak by mohl působit. Kdyby byl palác naplněný nízkými lidmi a všelijakými malichernostmi, jak by se tam Pán mohl usídlit se svým dvorem? Bylo by velkou laskavostí, kdyby se zdržel v takovém lomu, třeba jen na pár okamžiků. Pán totiž nepřichází sám. Jeho Syn říká: jenž jsi na nebesích. Tak velký Pán se nepohybuje bez doprovodu. Má s sebou dvořany; a ti jsou plni lásky; a proto ho pořád prosí za nás a za naše potřeby.⁹⁶

Tak jako všechno, i láska je dar Boží. Nic není úchvatnějšího, než vidět, že Ten, který může svou velikostí naplnit tisíce světů, ba mnohem víc, se uzavírá do tak malé věci, jako je naše duše. On je Pánem světa a může dělat, co chce, a proto z lásky k nám se ve všem přizpůsobuje našim možnostem.⁹⁷

Svatá Terezie nám vysvětluje, že i láska k Bohu potřebuje naši vůli a spolupráci. Říká, že ještě nevíme, co je láska, a nediví se tomu. Láska k Bohu nespočívá v duchovních zalíbeních, nýbrž v pevném rozhodnutí vyhovět Bohu ve všem, všemožně se snažit neurazit ho. Modlit se za růst cti a slávy jeho Syna a za vyvýšení katolické církve. Toto jsou známky lásky. Ne v trvalé usebranosti, jako by stačila malá roztržitost a tím by bylo vše ztraceno.⁹⁸

Zase se setkáváme s návodem na praktické využití této ctnosti v životě. „Co tu satan zamýšlí, není jistě maličkost. Jeho cílem je, aby ochladla láska i ta vzájemná, a to je velmi závažné. Uvědomme si, mé dcerušky, že pravá dokonalost spočívá v lásce k Bohu a k bližnímu. Čím přesněji budeme zachovávat tato dvě přikázání, tím budeme dokonalejší: naše pravidla a konstituce jsou koneckonců jen prostředkem, abychom je lépe dodržovali. Nicméně je třeba jednat rozvážně, ne-

---

⁹⁶ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 135-136.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 134.

⁹⁸ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 50.

boť jde-li o věci proti řeholi a konstitucím, nemá se to vždy přehlížet, ale dotyčnou upozornit, a nenapraví-li se, zpravit o tom představeného. A toto je láska.“⁹⁹

Která nevěsta, jež byla zahrnuta od svého ženicha mnoha drahocennými pozornostmi, nedá mu na oplátku aspoň prstýnek, který sice nemá nějakou cenu, poněvadž nemá nic, co by mu nepatřilo, ale aspoň jako záruku, že bude jeho až do smrti? A náš Pán snad zasluhuje méně? Kolik hodin promrháme pro sebe, abychom se bavily s osobami, jež nám pak nejsou ani vděčné! A proto, rozhodneme-li se věnovat něco ze svého času modlitbě, dávejme Mu jej bezvýhradně, bez jakékoliv myšlenky na věci tohoto světa. Prostě jej (tento čas) považujme za něco, co už nám nepatří, a budme přesvědčeny, že musíme vydat počet z toho, že jsme Mu jej zcela nevěnovaly.¹⁰⁰ Láska je pro ni naprosto reálná. Opět používá příklady, které člověk dokáže pochopit v každé době.

„Pán povolal několik dívek, aby přijaly náš řeholní oděv a řeholnicím tolik milostí, že jsem až žasla. Buď věčně pochválen. Amen! Zdá se, že čeká jen na lásku, aby mohl lásku rozdávat.“¹⁰¹

Příklady lásky jsou živé po celou dobu našich dějin. „Když jsem v životech svatých četla, jak získávají duše pro Boha, povzbuzovalo mě to k větší zbožnosti a lásce k nim a záviděla jsem jim to víc než všechna muka, která vytrpěli.“¹⁰²

„Jak je svatá láska těch, kdo Pána opravdu milují a věrně poznávají jeho ducha! Vidí - li, že se mohou aspoň trochu přičinit o to, aby byla duše lepší a víc milovala Boha, nebo ji potěšit či vysvobodit z nebezpečí – mají na odpočinek sotva čas. Pak se jim vlastní klid zprotiví. A nemohou-li pomáhat, činem, útočí na Pána modlitbami, aby zachránil duše, neboť je bolí, když vidí, kolik jich hyne. Vzdávají se vlastní útěchy a svou oběť považují za velmi užitečnou, protože nemyslí na vlastní spokojenost, ale na dokonalejší plnění Boží vůle. Stejně je to s poslušností. Bylo by smutné dávat přednost nazírání, které je nám milé, a zdráhat se udělat něco důležitého, k čemu nám Bůh dává jasný pokyn. To by byl pěkný pokrok v lásce

---

⁹⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 24.

¹⁰⁰ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 113.

¹⁰¹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 132.

¹⁰² tamtéž, s. 14.

k Bohu! Tím bychom mu jen vážali ruce a domnívali se, že nás může zdokonalit pouze jediným způsobem.“¹⁰³

Svatá Terezie se zmiňuje i o majetku a jeho místě v životě člověka usilujícího o ctnost lásky. „Dona Antonína jsem viděla několikrát a mluvila jsem s ním; přál si mít ještě větší majetek, aby mohl opustit všechno. Šťastný hoch a šťastná dívka, kterým Bůh daroval milost, aby odhodili svět ve věku, kdy svět tak ovlivňuje ty, kdo jej milují! Buď pochválen Pán, jenž jim daroval takové dobro!“¹⁰⁴

Nejen láska k Bohu, ale i k bližnímu je potřebná. I této se Terezie věnuje. Proto její knihy nejsou určeny pouze pro řeholnice, nýbrž pro všechny. „Můj Bože, jak velkou milost prokazuješ dětem, když je věnuješ rodičům, kteří je tak vroucně milují, že touží po tom, aby jejich statky, nástupnictví a bohatství spočívalo v blaženosti, jež nikdy nekončí! Je velmi žalostné, když je dnes svět tak nešťastný a zaslepený, že rodiče vidí čest svých dětí v tom, aby stále myslely na smetí pozemských věcí; vždyť přece jejich vznešenost nespočívá ve věcech, které dříve či později skončí! Všechno časné vezme jednou za své, i kdyby to trvalo sebedéle, a proto nemá smysl si toho vážit. Chtějí snad na úkor svých ubohých dětí živit vlastní marnivost a brát s tak velkou opovážlivostí Bohu duše, které si chce vyvolit pro sebe, a tak připravit duše svých dětí o velké dobro? Neboť i kdyby nehleděly na věčnost a kdyby je Bůh k sobě nevolal, už samo o sobě je velké dobro, zbaví-li se všech starostí a zákonů světa, které jsou tím tíživější, čím kdo víc má. Otevři jim, můj Bože, ať poznají pravou lásku, kterou mají milovat své děti, aby jim nepřipravili takové zlo, že by si na ně musely Bohu při posledním soudu stěžovat; tam – i když proti své vůli – poznají hodnotu všech věcí.“¹⁰⁵

---

¹⁰³ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Knihy o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 41.

¹⁰⁴ tamtéž, s. 83.

¹⁰⁵ tamtéž, s. 82.

5 KARDINÁLNÍ CTNOSTI – MOUDROST, SPRAVEDLNOST, STATEČNOST A MÍRNOST

Když hovoříme o kardinálních ctnostech, jedná se o tyto ctnosti: moudrost, spravedlnost, statečnost a mírnost. Někdy se užívá příbuzných termínů rozumnost, opatrnost, prozíravost, obezřetnost. Těmto ctnostem se říká také kardinální. Čtveřice těchto ctností byla známa už antickým myslitelům, jmenovitě Platonovi. Většina nejstarších křesťanských spisovatelů znala Platonovo učení o čtyřech ctnostech, ale nepřijala toto učení přímo a už vůbec nepřijala jeho pojetí. Soudí se, že to byl svatý Ambrož, který jako první nazval tyto ctnosti „kardinálními“. Platonem nebyl přímo ovlivněn, když vyzvedl rozumnost, spravedlnost, statečnost a mírnost. Převzal je ze starozákonní knihy Moudrosti. Čteme v ní: „Plody práce spravedlnosti jsou ctnosti, neboť učí mírnosti a rozumnosti, spravedlnosti a statečnosti“ (Mdr 8,7).¹⁰⁶ Tyto ctnosti srovnává se čtyřmi řekami vytékajícími z ráje a výslovně je uvádí v souvislosti s Kristem, který je základ těchto ctností.¹⁰⁷

Proti výše uvedenému dělení sedmi ctností mají výhrady reformátoři, zvláště Martin Luther, který zde vidí přílišné zdůraznění jednání člověka a pokus člověka stvořit si vlastní spravedlnost. Taková koncepce je podle jeho názoru v rozporu s naukou o ospravedlnění trvale hříšného člověka Boží slitovností a vstřícností. To, že se člověk může dobrat stálým cvikem k vnitřní schopnosti, která mu dovoluje konat dobro snadno, rychle a radostně, tato teologie považuje za příliš optimistické.¹⁰⁸

5.1 Moudrost

Jelikož dobro není pouze mrtvý zákon, ale je to tvůrčí činnost. Dobro je třeba rozpoznat, posoudit, rozhodnout, jednat. Toto všechno je třeba udělat jasně, velkoryse, uvážene, rozhodně, energicky, doopravdy, vykonat každý čin s bušícím srd-

---

¹⁰⁶ Srov. HONEK, Alois. *Žiji ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. s. 80 – 81.

¹⁰⁷ Srov. WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. s. 336.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 337.

cem a jistou rukou, nic bezkrevného a bezbarvého. Tomu se říká činit dobro.¹⁰⁹ Tato ctnost bývá nazývána i opatrností, prozíravostí, obezřetností a rozumností.

Ctnost rozumnosti se projevuje opatrností. Úkolem opatrnosti je vést člověka k tomu, aby ve svém svědomí porovnal Boží hlas se správně poznanou skutečností. Kdo chce být opatrný, musí mít v srdci velkou lásku k dobru.¹¹⁰

Ctnost praktické moudrosti je rodičkou a formujícím základem všech ostatních ctností. To znamená, že jen ten, kdo je prakticky moudrý a rozumný, může být i spravedlivý, statečný a uměřený, a že dobrý člověk je dobrý svou praktickou moudrostí a rozumností.¹¹¹

5.1.1 Moudrost v Písmu svatém

Křesťanská moudrost se neobejde bez stálé modlitby. Příkladem je nám Šalomoun, když žádá Hospodina o moudrost. „Kéž bys tedy dal svému služebníku srdce vnímavé, aby mohl soudit tvůj lid a dovedl rozlišovat mezi dobrem a zlem. Neboť kdo by dokázal soudit tento tvůj lid, jemuž je tak těžko vládnout?“ Panovníku se líbilo, že Šalomoun žádal o tuto věc. Bůh mu řekl: „Protože jsi žádal o toto a nežádal jsi pro sebe ani dlouhý věk ani jsi nežádal bohatství, ba ani jsi nežádal bezživotí svých nepřátel, ale žádal jsi pro sebe rozumnost při soudním jednání, hle, učiním podle tvých slov. Dávám ti moudré a rozumné srdce, takže nikdo tobě podobný nebyl před tebou a ani po tobě nepovstane nikdo tobě podobný. A dávám ti i to, oč jsi nežádal, bohatství i slávu, tak aby nebyl nikdo tobě podobný mezi králi po všechny tvé dny“ (1 Král 3,9-13).

Ve Starém zákoně je kladen důraz i na tzv. zdravý rozum. „Nebuďte jako kůň či mezek bez rozumu: toho zdobí ohlávka a uzda na zkrocení“ (Žl 32,9).

A totéž se dozvídáme i v Novém zákoně, kdy rozumnost křesťana je něco jiného než vychytralost světa. Moudrost spočívá v zachování Boží vůle. „Hle, já vás

---

¹⁰⁹ Srov. GUARDINI, Romano. *Dobro, svědomí a soustředování*. Praha: Vyšehrad, 1999. s. 23.

¹¹⁰ HÄRING, Bernhard. *Náš zástoj v novom svete*. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1976. s. 114 - 115.

¹¹¹ Srov. PIEPER, Josef. *Ctnosti*. Praha: Portál, 2000. s. 9.

posílám jako ovce mezi vlky; buďte tedy obezřetní jako hadi a bezelstní jako holubice“ (Mt 10,16). „Kdo slyší tato má slova a plní je, bude podoben rozvážnému muži“ (Mt 7,24).

5.1.2 Moudrost v Katechismu katolické církve

Na Starý a Nový zákon se odvolává i Katechismus katolické církve při své definici moudrosti. Moudrost je ctnost, která dává praktickému rozumu schopnost, aby v každé situaci rozeznal, co je naše pravé dobro, a zvolil přiměřené prostředky k jeho konání. Člověk „rozvážný dává pozor na své kroky“ (Př 14,15). „Ovládejte se tedy a (na věci) se dívejte střízlivě, (abyste se mohli věnovat) modlitbě“ (1 Petr 4,7). Moudrost je „správné pravidlo jednání“, píše sv. Tomáš, dovolává se Aristotela. Moudrost se nesměšuje s bázlivostí nebo strachem, ani s dvojakostí nebo přetvářkou. Nazývá se „auriga virtutum“, vozatajem ctností, poněvadž řídí ostatní ctnosti a dává jim pravidla i míru. Právě moudrost bezprostředně řídí úsudek svědomí. Moudrý člověk rozhodne a uspořádá své chování podle toho úsudku. Díky ctnosti moudrosti uplatňuje mravní zásady v jednotlivých případech, aniž bychom se mýlili, a překonáváme pochybnosti, týkající se dobra, které máme vykonat, nebo zla, kterému se máme vyhnout (KKC 1806).

Moudrost uzpůsobuje praktický rozum k tomu, aby za všech okolností rozeznával naše pravé dobro a volil přiměřené prostředky k jeho konání (KKC1835).

5.1.3 Moudrost v díle svaté Terezie z Avily

Rozhodnost ke svatosti je základním znakem Tereziina života. Projevuje se ve všech jejích ctnostech a je dílem rozumu. „A tedy zdůrazňuji, že velmi záleží na tom, abychom vyrazily na cestu s velkou rozhodností.“¹¹²

Jako každá ctnost, i moudrost je od Boha. „Duše poznává, že ji Božský Učitel poučuje bez lomozu slov. Utlumil jí činnost mohutností, aby zabránil, že budou více

---

¹¹² Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 113.

škodit než prospívat. Ony však se kochají, aniž by chápaly jak. Duše žhne láskou, ale neví, jak miluje; uvědomuje si, že se kochá tím, kterého miluje, ale neví, jak se kochá. Chápe jen, že její rozum by nikdy nemohl toužit po tak velkém dobru.¹¹³

Když se člověk zřekne svého nedokonalého rozumu, Bůh jej nahradí svou moudrostí. „Rozumějte mi dobře! Není cítit ani teplo, ani vůně, nýbrž něco mnohem lahodnějšího. Používám těchto příměrů, abyste lépe rozuměly. Kdo to nezakusil, ať si uvědomí, že je tomu tak a že to člověk zakouší velmi intenzivně. Duše to cítí mnohem jasněji, než se dokážu vyjádřit. Není to nějaký pocit, který by se dal představit, neboť při všem našem úsilí to nedokážeme. A z toho je patrné, že to není dílo našeho kovu, nýbrž nejčistšího zlata božské Moudrosti.“¹¹⁴

Člověk svým rozumem nechápe, ale duše poznává, jak ji Božský Učitel poučuje bez lomu slov. Utlumil jí činnost mohutností, aby zabránil, že budou více škodit než prospívat. Ony však se kochají, aniž by chápaly jak. Duše žhne láskou, ale neví, jak miluje; uvědomuje si, že se kochá tím, kterého miluje, ale neví, jak se kochá. Chápe jen, že její rozum by nikdy nemohl toužit po tak velkém dobru. Dokáže-li něco pochopit, pak nahlédne, že je to dobro, jež si nelze zasloužit ani všemi trýzněmi pozemskými, neboť je to dar Pána nebe i země, jenž dává podle toho, jaký je. A toto je dokonalé nazírání.¹¹⁵

„Což by to nebyla odměna, Pane, kdybys nám dovolil nazývat tě naším Otcem na konci modlitby? Ty nám však dáváš tuto velkou milost hned na počátku a plníš jí naše ruce! Náš rozum by měl být tak uchvácen a naše vůle by měla být tím tak proniknuta, že bychom neměli být s to říci jediné slovo.“¹¹⁶

Svatá Terezie dává rady duším, které nemohou zastavit rozum. Na cestě k Bohu je rozum potřeba uklidnit, aby vše probíhalo pokojně. Některé duše mají tak roztěkané myšlení, asi jako koně bez uzdy, jež nikdo nedokáže zastavit. Zmítají se sem tam, stále v neklidu. Stává se, že když s velkou námahou přemohou první nepřátele, dají se přemoci druhými. Jindy porazí druhé a před třetími nepřáteli jim do-

---

¹¹³ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 119.

¹¹⁴ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 29.

¹¹⁵ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 119.

¹¹⁶ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 119.

jdou síly, i když jsou pár kroků od pramene živé vody, o které řekl Pán Samaritánce.¹¹⁷

Kolikrát v životě již jsme slyšeli, že víra v Boha je v rozporu s rozumem a vědou. K tomu nám svatá Terezie podává své vysvětlení: „Ráda bych tu jen objasnila, proč je podle mého mínění poslušnost nejlepší a nejrychlejší prostředek k dosažení dokonalosti. Je to proto, že svou vůli neovládáme dokonale a svobodně ji Bohu nepředáme, dokud ji nepodřídíme rozumu. Správná cesta k tomuto ovládnutí je právě poslušnost. Té však nedosáhneme rozšafnými výmluvami, kterých má naše přirozenost tolik, že bychom cíle nikdy nedosáhli; a často se nám zdá rozumné jednání nesmyslné jen proto, poněvadž k němu cítíme odpor a k určité práci máme málo chuti.“¹¹⁸

K moudrosti nerozlučně patří i rozvaha. „Kdopak jen, navzdory své lehkomyšlnosti, má-li o něco žádat nějakou váženou osobu, se nejprve nezamyslí nad tím, jak by ji měl o to požádat, aby se jí nezdál nevychovaný a nezprotivil se jí? Nemá snad chápat, oč prosí, dobře si uvědomovat, jak to potřebuje, zvláště prosí-li o tak důležité věci, o které mám prosit nebeského Otce, jak nás tomu učí Ježíš?“¹¹⁹

Pokud podřídíme svůj rozum Bohu, tak nemůžeme udělat chybu, protože Bůh má svou moudrost, která je od lidské moudrosti odlišná. „Náš čin považovali všichni za hloupost a později jsem uznala, že neměli tak docela nepravdu. Avšak chce-li Pán, abych založila klášter, tak si vždycky myslím, že mě od díla žádná překážka neodvrátí. Teprve, když je vše hotové, všimnu si najednou všech obtíží.“¹²⁰

Pokud chceme růst v ctnosti moudrosti, potřebujeme vedení a tím je modlitba. „Dnes výchova k modlitbě a dokonalosti – zřejmě pro naše hříchy – tak upadá, že o tom musím něco říci. Lidé se této cestě vyhýbají, ačkoliv v nebezpečí vůbec nevěří. Co teprve, kdybychom je na některá upozornili? Je pravda, že nebezpečí číhá všude; a pokud jsme na světě, musíme se mít stále na pozoru a prosit Pána, aby nás učil a neopouštěl. Vzdor tomu – jak jsem se už zmínila – jsou lidé, kterým

---

¹¹⁷ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 90 - 91.

¹¹⁸ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 25.

¹¹⁹ Srov. TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 141.

¹²⁰ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 25.

toto nebezpečí hrozí jen málo, totiž těm, kdo myslí víc na Boha a snaží se svůj život zdokonalit.“¹²¹

Terezie dále hovoří o tom, že je potřeba individuální přístup ke každé sestře a jejímu způsobu modlitby. „Převorka je má vždy moudře vyslechnout a pochválit raději než ty, které vynikají pokorou a sebezáporem a poslušností, než ty, jež vede Bůh cestou nadpřirozené modlitby, i kdyby měly také ostatní ctnosti. Působí-li tu totiž Duch Páně, ten vzbudí i pokoru, aby se radovaly z to ho, že jimi opovrhují. Takové sestře jednání převorky neublíží a ostatní z toho budou mít zatím užitek. Samy totiž nemohou dosáhnout takových projevů přízně, tu daruje Bůh, komu chce, proto by mohly zmalomyslnět.“¹²²

Ctnost rozumu nás může ochránit i před různými nástrahami, které nám průběžně klade život a bližní do cesty. „Dala jsem sloužit mše svaté a začala jsem se modlit schválené modlitby. Nikdy mě nepřitahovaly jisté pobožnosti, jimž se někteří odávají, zvláště ženy, jež jsou plny nevím jakých obřadů, které se jim tak líbí; já je nikdy nemohla snést. Nakonec se ukázalo, že byly nicotné a zaváněly pověrou. Já si naopak zvolila za svého přímluvce a patrona svatého Josefa a svěřila jsem se mu s nadšením.“ „Jiným světcům, zdá se, že Bůh dovolil, aby nám přispívali v té či oné potřebě, zatímco já zakusila, že přímluva svatého Josefa se vztahuje na všechny.“¹²³

Bůh je natolik dobrý, že i při onemocnění rozumu nám dává své milosti. „Znám několik osob, které už téměř ztratily rozum, jsou to však duše tak pokorné a tak se bojí urazit Boha, že vzdor skrytému pláči se nikdy nevzepřou proti tomu, co se jim poroučí. Snášejí tuto nemoc jako ostatní; je to velké mučednictví, ale zato sklídí větší slávu; prožívají očistec, a tak si ho na onom světě ušetří.“¹²⁴

5.2 Spravedlnost

Lidské tělo má svou vlastní strukturu a objektivní zákonitosti zdraví, které nejsou závislé na společenských změnách. Toto platí i o naší duši. Ctnost je zdravím naší

---

¹²¹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 34.

¹²² tamtéž, s. 72.

¹²³ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 48 - 49.

¹²⁴ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 63.

duše. Spravedlnost je „ústřední“ ctností, která představuje harmonii duše, podobně jako zdraví vyjadřuje harmonii těla.¹²⁵

5.2.1 Spravedlnost ve Starém zákoně

Starozákonní člověk si byl vědom pojmu spravedlnosti a vážil si jí. „Abram Hospodinovi uvěřil a on mu to připočetl jako spravedlnost“ (Gn 15,6).

Dodržování Hospodinových příkazů a spravedlnost dával takový člověk vedle sebe. „Bude se nám počítat za spravedlnost, budeme-li bedlivě dodržovat každý tento příkaz před Hospodinem, svým Bohem, jak nám přikázal“ (Dt 6,25).

„Hospodin mi odplatil podle mé spravedlnosti, odměnil mě podle čistoty mých rukou, neboť jsem dbal na Hospodinovy cesty, neodvrátil jsem se svévolně od svého Boha.“ (2 Sam 22,21-22) Hospodin je v jeho očích tím, kdo je nejvyšší spravedlivý. „Což Bůh křiví právo, Všemocný snad překrucuje spravedlnost? Jestliže tví synové se proti němu prohřešili, vydal je v moc jejich nevěrnosti. Budeš-li však za úsvitu hledat Boha a o milost prosit Všemocného, budeš-li ryzí a přímý, jistě bude nad tebou bdít a obnoví tvůj příbytek pro tvou spravedlnost“ (Job 8,3).

Činit spravedlnost a milovat znamená v novozákonním biblickém pojetí totéž. Zřetelně to vyplývá ze slov apoštola Jana: „Není z Boha, kdokoliv nečiní spravedlnost a nemiluje“ (1 Jan 3,10).

Spravedlnost zjevená Bohem v Ježíši Kristu je spásonosná, proto je neoddělitelná od milosrdenství. „Jeho ustanovil Bůh, aby svou vlastní smrtí se stal smírnou obětí pro ty, kdo věří. Tak prokázal, že byl spravedlivý, když již dříve trpělivě promíjel hříchy. Svou spravedlnost prokázal i v nynějším čase, aby bylo zjevné, že je spravedlivý a ospravedlňuje toho, kdo žije z víry v Ježíše“ (Řím 3,25-26).

5.2.2 Spravedlnost v Katechismu katolické církve

Krásně je ctnost spravedlnosti vyjádřena v Katechismu katolické církve. Spravedlnost je mravní ctnost, která se zakládá na vytrvalé a pevné vůli dávat Bohu

---

¹²⁵ KREEFT, Peter. *Návrat k čnosti*. Bratislava: Slovo medzi nami, 2007. s. 64.

a bližnímu to, co jim patří. Spravedlnost vůči Bohu se nazývá „ctnost zbožnosti“. Spravedlnost vůči lidem uzpůsobuje člověka, aby respektoval práva každého a vytvářel v lidských vztazích soulad, který podporuje přiměřené vztahy k lidem a společnému dobru. Spravedlivý člověk, o němž posvátné knihy často mluví, se vyznačuje ustálenou přímostí svých myšlenek a správným chováním vůči bližnímu. „Nebudeš nadřizovat nemajetnému ani brát ohled na mocného; budeš soudit svého bližního spravedlivě.“ (Lv 19,15). „Vy, páni, dávejte otrokům, co se sluší a patří. Víte přece, že i vy máte Pána v nebi“ (Kol 4,1) (KKC 1807).

Spravedlnost spočívá v trvalé a pevné vůli dávat Bohu a bližnímu to, co jim patří (KKC 1836).

5.2.3 Spravedlnost v díle svaté Terezie z Avily

Spravedlnost je i dodržování Božích zákonů. Svatá Terezie nám ukazuje svůj vlastní příklad. „Svému zpovědníkovi jsem vypravovala všechno úplně pravdivě a jasně; byla jsem tak zvyklá jednat se svými představenými a zpovědníku, ať už z toho povstane, co chce; vždyť jsou to zástupci Boží. Kdybych tak nejednala, neměla by má duše pocit jistoty.“¹²⁶

Její poslušnost byla příkladná, jak je vidět z následujícího úryvku. „Pohovořila jsem si o tom se vzdělanými muži a se svým zpovědníkem; ti řekli, že nemám pravdu, protože svatý církevní sněm (tridentský) určité příjmy povolil, proto abych neměla dbát na své osobní názory a od založení kláštera upustit; jistě se v něm bude horlivě sloužit našemu Pánu.“¹²⁷

Zbožnost a úcta k Bohu jsou také ctnosti spravedlnosti. Světice si je toho vědoma v každém slovu svých děl. „Přiznám se vám, sestry, že při psaní o těchto věcech jsem celá užaslá nad závratnou mocí, jakou mi ukazuje náš velký Král a Vládce. A jaký bude ten, kdo to zakusí! Kdyby se Jeho Velebnost odhalila nejzvrácenějším lidem na světě, jako se odhaluje těmto duším, pak jsem přesvědčena, že by ho už nikdo neurážel, když už ne z lásky, tedy pro velký strach, který by před ním měl.

---

¹²⁶ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Knihy o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 17.

¹²⁷ tamtéž, s. 75.

Mnohem závažnější je tedy povinnost těch, kteří byli poučeni tak vznešeným způsobem, aby se všemožně snažili neurážet Boha. Vás sestry, které dostáváte tyto a podobné milosti, zapřísahám pro lásku Boží, abyste se nikdy nezanedbávaly tím, že byste se spokojovaly s tím, že jen dostáváte. Vzpomeňte si, že musí mnoho splácet, kdo hodně dostal.“¹²⁸

Chraňte se přehnané bázlivosti, do níž upadají některé osoby, které ji dokonce považují za pokoru. Jestliže vám král udělí nějakou milost, pak to není jistě pokora, odmítnout ji, nýbrž přijmout ji a těšit se z ní i když uznáváte, že jí nejste hodny.¹²⁹

Dalším důvodem, proč se máme velkodušně věnovat modlitbě, je zabránit ďáblu, aby nás příliš snadno pokoušel. Ten věrolomník má strach z odvážných duší, neboť má už zkušenost, že na to vždy doplatí, když kuje pikle k jejich škodě; dokážou z toho načerpat prospěch pro sebe i pro druhé a on jen tím více ztratí.¹³⁰ Nesmíme se moc zanedbávat, ani si příliš důvěřovat, neboť zápasíme se zrádci. Protože jsou zbabělí, neodváží se nás napadnout, jsme-li bdělí. Pokud však zpozorují, že naše bdělost ochabla, způsobí nám velkou škodu. A běda, kdyby zjistili, že je někdo nestálý v dobrém a že není pevně rozhodnut v něm vytrvat. Nenechají ho na pokoji ani ve dne ani v noci, nahání mu tisíce obavy a kladou mu nesmírně mnoho překážek.¹³¹

„Ó velký Bože! Jak ukazuješ svou moc tím, že dodáváš odvalu takovému mravečkovi, jako jsem já! Není to, Pane, tvá vina, že ti, kdo tě milují, nic velkého nesvedou, vinna je naše zbabělost a malomyslnost. Nedokážeme se pevně rozhodnout, jsme plni strachu a lidské opatrnosti, proto, Bože, neděleš divy a velké skutky.“¹³²

„Jako nemůžeme zastavit pohyb nebeských těles, jež stále pokračují ve svém závrtném letu, tak také nemůžeme zastavit myšlenky. A my si zatím představujeme, že i ostatní mohutnosti jsou za myšlenkami, a myslíme si, že bloudíme a

---

¹²⁸ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 124.

¹²⁹ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 131.

¹³⁰ Srov. tamtéž, s. 114.

¹³¹ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 114.

¹³² TEREZIE OD JEŽIŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 20.

špatně využíváme čas, který trávíme před Bohem. Může se však stát, že zatímco duše je ponořena do Něho ve vyšších komnatách, myšlenky se toulají v blízkosti hradu, a trpí tím, že se potýkají s mnoha divokými a jedovatými zvířaty; tímto zápasem získávají velké zásluhy. Proto se nesmíme zneklidňovat a nezanechávat modlitbu, neboť o to usiluje ďábel, nýbrž si máme uvědomit, že většina znepokojení a trápení pochází z toho, že se neznáme.“¹³³

Spravedlnost je dávat Bohu co mu náleží. Máme se k Bohu hlásit v každé době. „Křesťané, je na čase, abyste bránili svého Krále a byli s ním v oné propastné samotě. Jak málo leníků mu zůstalo věrno! Jak velký počet jich táhne s Luciferem! A nejhorší je, že má i takové, kteří se navenek staví, jako jeho přátelé, ale potají ho prodávají. Nemá téměř, na koho by se mohl spolehnout.“¹³⁴

5.3 Statečnost

Co znamená být statečný? Statečný člověk se vytrvale zasazuje o poznané dobro. Dospívá až ke schopnosti obětovat případně vlastní život pro spravedlivou věc.¹³⁵

5.3.1 Statečnost v Písmu svatém

O statečnosti čteme v Písmu svatém následující: „Kdo je Bůh krom Hospodina, kdo je skála, ne-li Bůh náš! Bůh, který mě opásává statečností“ (Žl 18,32-33). Tato statečnost je Boží dar a člověk nesmí spoléhat jen na sebe a svou sílu, ale na Boha. Podle slov Písma: „Přichází den strachu, já však doufám v tebe“ (Žl 55,4).

Jelikož ctnost trpělivosti vychází z naděje, snáší vše s radostí a dokáže Boha chválit. Dá se tedy říci, že statečnost je dar Boží přijatý v naději.¹³⁶ „Pochválen buď Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista. Otec milosrdenství a Bůh veškeré

---

¹³³ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 51.

¹³⁴ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Nad Velepísni a jiné spisy*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 82.

¹³⁵ YOUCAT: *Katechismus katolické církve pro mladé*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. s. 174.

¹³⁶ Srov. HONEK, Alois. *Žiji ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. s. 87.

útěchy! On nás potěšuje v každém soužení, abychom i my mohli těšit ty, kteří jsou v jakékoli tísní, tou útěchou, jaké se nám dostává od Boha. Jako na nás v hojnosti přicházejí utrpení Kristova, tak na nás skrze Krista přichází v hojnosti i útěcha“ (2 Kor 1,3-5).

Ve druhé knize Mojžíšově vzývá Mojžíš Hospodina slovy: „Hospodin, Hospodin! Bůh plný slitování a milostivý, shovívavý, nejvyšš milosrdný a věrný“ (Ex 34,6). Shovívavý Bůh snáší lidský hřích, tedy urážku, aniž hned trestá. Je to Láska.

Naopak ukazuje, že pocit síly a skutečná udatnost jsou samy o sobě nicotné. „Král se nezachrání velkým vojskem, rek se nevyprostí zmužilostí“ (Žl 33,16). Na druhé straně nalezneme v Bibli slova, která hovoří o darování Boží statečnosti člověku. Jen Bůh je statečnost a síla a tuto statečnost je člověku ochoten darovat: „Pamatuj na Hospodina, svého Boha, neboť k nabytí blahobytu ti dává sílu“ (Dt 8,18).

Druhem statečnosti je i trpělivost a vytrvalost. Trpělivost s důvěrou očekává radost věčného života. „Svou trpělivostí získáte své životy“ (Lk 21,19).

Se statečností souvisí také vytrvalost, která nám pomáhá ke stálému konání dobra, i když jsou kolem překážky. Takovou překážkou může být například únava. „V konání dobra neumdlévejme; neochabneme-li, budeme sklízet v ustanovený čas“ (Gal 6,9).

5.3.2 Statečnost v Katechismu katolické církve

Jak je důležitá statečnost vidíme z následujícího: Statečnost je mravní ctnost, která při obtížích zabezpečuje pevnost a vytrvalost v úsilí o dobro. Posiluje rozhodnutí odporovat pokušení a překonávat překážky mravního života. Ctnost statečnosti dává schopnost přemáhat strach, a to i strach ze smrti, a čelit zkouškám a pronásledování. Dává odvahu k tomu, aby se člověk zřekl svého života a obětoval jej při obraně spravedlivé věci. „Hospodin je má síla a statečnost“ (Žl 118,14). „Ve světě budete mít soužení. Ale buďte dobré mysli. Já jsem přemohl svět“ (Jan 16,33) (KKC 1808).

Statečnost zajišťuje rozhodnost v obtížích a vytrvalost v úsilí o dobro (KKC 1837).

5.3.3 Statečnost v díle svaté Terezie z Avily

Ke křesťanskému způsobu života je potřeba hodně statečnosti a světice nás povzbuzuje, abychom se v žádném případě neznepokojovali pro strach, který nám budou chtít nahnat, ani pro nebezpečí, která nám budou líčit. Bylo by opravdu divné chtít vykopat poklad a nevystavovat se žádnému nebezpečí, když cesty jsou plné zlodějů. Copak svět je tak dobrý, že by nám jej nechal klidně vydobýt? Naše cesta je královská a bezpečná, neboť po ní šel sám Král slávy a jeho svatí a vyvolení. A přesto nám namlouvají, že se uvádíme do nebezpečí a nahání nám strach. A nevystavují se většímu nebezpečí ti, kteří jdou za tímto pokladem podle své hlavy a mimo cestu?¹³⁷

„A tedy sestry, pryč s tím zbytečným strachem, ani si nevšímejte, jak o tom smýšlí lidé. Uvědomte si, že v těchto časech není možno věřit každému, nýbrž jen těm, u nichž nahlédnete, že se shodují s učením Krista. Snažte se uchovat si čisté svědomí, upevněte se v pokoře a v pohrdání světem, pevně věřte, čemu učí Svatá Matka Církev a vaše cesta bude dobrá a bezpečná. Kde není třeba se obávat, tam se nestrachujte. A bude-li vám někdo chtít nahnat strach, pokorně mu vyložte, jakou cestou jdete. Řekněte mu, že vám vaše pravidla přikazují stále se modlit, jak tomu opravdu je, a že je musíte zachovávat. Namítne-li vám, že to znamená jen ústně, zeptejte se ho, zda při ústní modlitbě není potřeba, aby mysl a srdce doprovázelo slova. Jistě vám přisvědčí, neboť ani jinak nelze říci; a tak bude nucen přiznat, že se nelze obejít bez rozjímání, a dosáhnout kontempace, jestliže vám Bůh tu milost dá.“¹³⁸

„Chraňte se přehnané bázlivosti, do níž upadají některé osoby, které ji dokonce považují za pokoru. Jestliže vám král udělí nějakou milost, pak to není jistě pokora, odmítnout ji, nýbrž přijmout ji a těšit se z ní, i když uznáváte, že jí nejste hodny. Kdyby Pán nebe i země přišel do mého domu, aby mě zahrnul projevy své přízně a těšil se ze mne, byla by to pěkná pokora, kdybych s Ním nechtěla mluvit, odmítala jeho dary, utíkala před ním a nechala Ho samotného. Což teprve, kdyby naléhal, abych prosila o milosti a já chtěla z pokory zůstat chudá, a tím ho nutila, aby

---

¹³⁷ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 104 - 105.

odešel, protože jsem nedokázala odpovědět na jeho vybízení? Chraňte se sestry, takové hrbaté pokory. Jednejte s ním jako s otcem, jako s bratrem, jako s učitelem, jako s ženichem: jednou z toho, podruhé z jiného hlediska a On vás naučí, jak Mu vyhovět. Nebudte tak prostoduché, abyste od Něho nic nechtěly! Vždyť on je vaším ženichem a tak s vámi jedná; berte ho za slovo.“¹³⁹

Vyzývá sestry ke statečnosti. Tak se chovejte a tak mluvte! Kdo chce s vámi jednat, ať se tomu naučí, ale střežte se toho, abyste převzaly jeho způsoby, to by bylo peklo.¹⁴⁰

Upozorňuje na to, že při hledání Boha budou druzí chtít nahánět strach hledajícím a budou připomínat nebezpečí, která jsou na cestě. A ukazuje, že by bylo divné, kdyby někdo chtěl vykopat poklad a nevystavoval se žádnému nebezpečí, když cesty jsou plné zlodějů. Svět není tak klidný, aby nechal takový poklad klidně vydobýt. Tato cesta je královská a bezpečná, neboť po ní šel sám Král slávy a jeho svatí a vyvolení.¹⁴¹

Nabádá sestry a prostřednictvím svých knih i nás, abychom dali pryč zbytečný strach, a nevšímat si toho, jak o tom smýšlí lidé. Říká, že je potřeba si uvědomit, že v těchto časech není možno věřit každému, nýbrž jen těm, u nichž poznáme, že se shodují s učením Krista.¹⁴²

„Chraňte se přehnané bázlivosti, do níž upadají některé osoby, které ji dokonce považují za pokoru. Jestliže vám král udělí nějakou milost, pak to není jistě pokora, odmítnout ji, nýbrž přijmout ji a těšit se z ní, i když uznáváte, že jí nejste hodny. Kdyby Pán nebe i země přišel do mého domu, aby mě zahrnul projevy své přízně a těšil se ze mne, byla by to pěkná pokora, kdybych s Ním nechtěla mluvit, odmítala jeho dary, utíkala před Ním a nechala Ho samotného. A což teprve, kdyby naléhal, abych prosila o milosti a já chtěla z pokory zůstat chudá, a tím ho nutila, aby odešel, protože jsem nedokázala odpovědět na jeho vybízení? Chraňte se, sestry, takové hrbaté pokory! Jednejte s Ním jako s otcem, jako s bratrem, jako

---

¹³⁸ Srov TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 107.

¹³⁹ Srov. tamtéž, s. 131.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 101.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 105.

¹⁴² Srov. tamtéž, s. 107.

s učitelem, jako s ženichem: jednou z toho, podruhé z jiného hlediska a On vás naučí, jak Mu vyhovět. Nebudte proto tak prostoduché, abyste od Něho nic nechtěly! Vždyť On je vaším ženichem a tak s vámi jedná; berte ho za slovo!¹⁴³

„Když jsem přemýšlela o těch skvělých duších a pozorovala jejich odvahu, kterou jim dal Bůh k utrpení a k tomu, aby mu sloužily – a taková odvaha není ženské povaze vlastní – často se mi zdálo, že Pán má určitý velký záměr, a proto dává tolik vzácných darů.“¹⁴⁴

„Vidíme, Pane, jak často nás zachraňuješ v nebezpečí, do kterých se sami vrháme – a navíc ještě proti tobě. Jak bychom pak mohli věřit, že nás nezachrániš, když nechceme nic jiného než se ti líbit a v tobě se radovat? Tomu neuvěřím! Bůh může sice ve svých tajemných rozhodnutích dopustit, aby se leccos tak jako tak stalo, ale nikdy nemůže dobro způsobit zlo. Co jsem řekla, nám má pomoci, abychom se svému Božskému Snoubenci více líbily a rychleji ho našly, ne však, abychom tuto dráhu opustily. Má nás to povzbudit k statečné cestě po úzkých a příkrých stezkách života, ne však, abychom odvahu ztratily a selhaly. Půjdeme-li pokorně, dojdeme – díky Božímu milosrdenství – k onomu městu Jeruzalému a vše, co jsme tu vytrpěly, se nám bude zdát bezvýznamné, ba nicotné v porovnání se slávou, která nás tam čeká.“¹⁴⁵

Zkušenosti svaté Terezie nás povzbuzují. „Nikdo ani netušil, že musím tak bojovat, protože jsem projevovala velkou odhodlanost. Sotva jsem však přijala řeholní šat. Pán mi dal pochopit, jak pomáhá těm, kdo se přemáhají, aby mu sloužili.“

„Mnoho podobných zkušeností mi dalo pochopit, že za malé přemáhání, jež musím vykonat na počátku, abych se rozhodla pro určitou věc ke cti Boží, on je připraven zahrnout mě už v tomto životě přízní, kterou dokáže ocenit jen ten, kdo se jí těší.“

„Jestliže někdo dělá vše pro Boha, nemá se co bát neúspěchu, protože On je všemohoucí. A On ať je vždy veleben! Amen.“¹⁴⁶

---

¹⁴³ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 131.

¹⁴⁴ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, s. 13.

¹⁴⁵ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 35.

¹⁴⁶ TEREZIE OD JEŽÍŠE, TEREZIE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 30.

„Ze své strany – opakuji – bych nikdy neudělala nic, o čem bych věděla, že je těžký hřích, a myslím, že právě tahle má rozhodnost ho přitahovala, že mě měl rád.“¹⁴⁷

„Ach, Synu věčného Otce, Ježíše Kriste, náš Pane, pravý Králi všeho! Jaké dědictví jsi nám, svým následovníkům zanechal? Můj Pane, měl jsi jiný úděl než obtíže, bolesti a výsměch, něco jiného než dřevo kříže, na němž jsi měl skonat bolestnou smrtí? Můj Bože, chceme-li být tvými pravými dětmi a nezříkat se tvého dědictví, nesmíme před utrpením prchat! Tvá zbraň je tvých pět ran; a to ať je tedy,¹⁴⁸ mé sestry, naše heslo, chceme-li zdědit jeho království. Co nám hojnou krví vydobyl, se nezíská klidem a blahobytem, poctami a bohatstvím.“

Svatá Terezie citlivě reaguje na povahu ženy ve vztahu ke statečnosti. Ve svém díle *Nad Velepísni* píše: „Všimněte si jedné věci, jež mě právě napadla v souvislosti s těmi, jež jsou od přirozenosti malomyslní a málo odvážní; většinou to bývají ženy. Jejich slabá přirozenost se chvěje, i když dosáhnou tohoto stavu. Musí si však dávat dobrý pozor, neboť tato přirozená slabost způsobí, že ztratíme velkou korunu. Zaznamenáte-li tyto obavy, uchylte se k víře a pokoře a pak se dejte do práce naplněny myšlenkou, že Bůh je všemohoucí a že dal mnoha svatým dívkám odvahu snášet tolik trýzní, sotvaže se rozhodly je snášet pro Něho.“¹⁴⁹

5.4 Mírnost

Každý živý tvor má v sobě jistý vnitřní životní elán k určitým životním činnostem. Patří mezi ně snaha o udržení života a růstu. Hlad a žízeň jsou našimi základními potřebami. Snaha po zachování a udržování druhu se projevuje v potřebě plození a rozmnožování. Mírnost vnáší řád a kázeň do užívání těchto funkcí.¹⁵⁰

---

¹⁴⁷ TEREZIE OD JEŽÍŠE, TEREZIE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 41.

¹⁴⁸ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 20.

¹⁴⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Nad Velepísni a jiné spisy*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 42.

¹⁵⁰ Srov. HONEK, Alois. *Žiji ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. s. 89 - 90.

5.4.1 Mírnost v Písmu svatém

Jako poslední z ctností je vyjmenována mírnost, ale není méně důležitá než ostatní. „Podal jsi mi štít své spásy, tvoje pravice mě podepírá, tvá mírnost mé síly rozmnožila“ (Žl 18,36). „Zvedne-li se proti tobě vladařova nevole, své místo neopouštěj, mírnost může zabránit velikým hříchům“ (Kaz 10,4). Bázeň před Hospodinem je moudrost a vědění, ve věrnosti a mírnosti má Bůh zalíbení (Sir 1,27).

I v Novém zákoně jsou napomenutí k mírnosti. „Ty však se tomu jako Boží člověk vyhýbej! Usiluj o spravedlnost, zbožnost, víru, lásku, trpělivost, mírnost“ (1 Tim 6,11). „Bratří, upadne-li někdo z vás do nějakého provinění, vy, kteří jste vedeni Božím Duchem, přivádějte ho na pravou cestu v duchu mírnosti a každý si dej pozor sám na sebe, abys také nepodlehł pokušení“ (Gal 6,1). „Vaše mírnost ať je známa všem lidem. Pán je blízko“ (Flm 4,5).

5.4.2 Mírnost v katechismu Katolické církve

Lidské touhy jsou nevykořenitelné, podstatně spojené s lidskou přirozeností a mohou se stát trvalým nebezpečím.¹⁵¹ Proto je dobré vědět, že mírnost je mravní ctnost, která zmírňuje přitažlivost rozkoší a dává člověku schopnost vyrovnaně užívat stvořená dobra. Zabezpečuje vládu vůle nad pudy a udržuje touhy v mezích počestnosti. Mírná osoba zaměřuje své smyslové tužby k dobru, uchovává si zdravou rozvážnost, nejedná podle svého „pudu“ a „nenásleduje své choutky a vášně svého srdce“ (Sir 5,2). „Žít dobře není nic jiného než milovat Boha z celého srdce, z celé duše, celým svým jednáním. (Mírností) se mu prokazuje bezvýhradná láska, kterou nemůže zvíkat žádná obtíž (v čemž se projevuje statečnost), láska, která poslouchá jen Boha (to je spravedlnost), která je bdělá v posuzování všeho, aby se ponenáhlu nevloudil klam nebo lest (to je prozíravost)“ (KKC 1809).

---

¹⁵¹ Srov. DUPLACY, Jean, et al. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1981. s. 518.

5.4.3 Mírnost v díle svaté Terezie z Avily

O touze po Bohu svatá Terezie píše, že pochází-li touha z nás, je opravdu těžké, aby byla bezvadná. Je-li v ní něco dobrého, pak díky tomu, že nám Pán pomáhá. Člověk však nedokáže rozlišovat, takže se nemůže nasytit té trýzně, když je tak sladká a lahodná. Proto ji hltá bez míry a všemi silami podněcuje tu touhu; a tak lze někdy opravdu umřít. Světice nepopírá, že taková smrt je šťastná. Ale dál uvažuje o tom, že kdyby člověk žil dál, tak může pomoci dalším lidem, aby našli stejnou touhu po Bohu. Proto se obává, že se jedná o lest od ďábla, který vidí, jakou škodu mu takoví lidé mohou natropit, když zůstanou na zemi, a proto jim našeptá, aby si zničili zdraví přehnanými skutky.¹⁵²

V modlitbě a ctnostném životě se nikdy nesmíme zanedbávat, ani si příliš důvěřovat, neboť zápasíme se zrádci.¹⁵³

Mírnost se má projevit i v našem chování, zvláště v našem postoji k Bohu. Kdopak jen, navzdory své lehkomyšlnosti, má-li o něco požádat nějakou váženou osobu, se nejprve nezamyslí nad tím, jak by ji měl požádat, aby se nezdál nevychovaný a nezprotivil se jí?¹⁵⁴

Nic se nemá přehánět. To platí i o zbožnosti. „Vnukne nějaké sestře tak mocné touhy konat pokání, že ji přesvědčí, že nebude mít klid, dokud se nebude trýznit. Až sem nic zlého. Avšak tu představená rozkáže nedělat pokání bez jejího dovození. Ďábel jí tedy namluví, že v tak dobré věci si může dovolit trochu svobody. A ona se potají umrtvuje, až si pokazí zdraví a nemůže pak zachovávat řeholi. – Vidíte, kde končí taková horlivost!“¹⁵⁵

Ctnost mírnosti lze cvičit a musí být v souladu s ostatními ctnostmi. Svatá Terezie píše o mírnosti s poslušností. „I když byl vždycky dobrý a skromný řeholník, pilně studoval a miloval svou celu – byl to přece učenec – pro začátek se mi nezdál právě vhodný. Domnívala jsem se, že nemá ani ducha, ani vytrvalost k tak přísnému životu, vždyť na něj nebyl zvyklý. Ujišťoval mě však, že ano, a vážně tvrdil, že Pán ho už dávno volá k přísnějšímu životu a že se rozhodl vstoupit ke kartuziá-

---

¹⁵² Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 95.

¹⁵³ Srov. TEREZIE OD JEŽIŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 114.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 141.

nům, kteří mu už slíbili, že ho přijmou. To mě těšilo, ale docela spokojená jsem přece jen nebyla. Prosila jsem ho, aby nějakou dobu ještě počkal a cvičil se zatím v tom, co jednou bude muset slibovat.“¹⁵⁶

Světice nám opět připomíná, že každá ctnost pochází od Boha. „Jakmile se ho-lubníčky naší Milé Paní začaly plnit, osvítil Bůh tyto slabé sestřičky podivuhodnými skutky; měly však silnou touhu a odpoutaly se od všeho pozemského. Toto odří-kání, spojené s čistým svědomím, je víc než cokoli jiného schopno spojit duši se Stvořitelem. Tohle je vlastně zbytečná poznámka; neboť právě odříkání je – zdá se mi – neslučitelné s urážkou Boží. Kde se točí hovor a skutky jen kolem Něho, myslím, že Pán se od naší duše nechce vzdálit.“¹⁵⁷

Ale i touha být s Bohem má být přiměřená. „Když se někde ve mně vznítí touhy sloužit Bohu, stává se mi, že chci konat skutky pokání, ale nemohu, protože má fyzická konstituce je příliš slabá. Dodávalo by mi to tolik útěchy, kdybych mohla: i ta troška, kterou konám, mi přináší úlevu a radost. Kdybych povolila svým touhám, určitě bych přeháněla.“¹⁵⁸

Svatá Terezie hovoří o melancholii a přílišné citlivosti. Dává nám návod, jak k takovým povahám přistupovat. „Ráda bych podotkla, že všechny s touto pova-hou nejsou stejně obtížné; jsou-li pokorné a chovají se mírně, vytrpí sice hodně samy, ale druhým neškodí, zvláště mají-li zdravý úsudek. Některé se dají unášet svou povahou víc, jiné méně. Jsem přesvědčena, že ďábel si u jistých osob po-slouží právě touto povahou, aby je k sobě připoutal, a nedají-li si velmi dobrý po-zor, svého cíle dosáhne.“¹⁵⁹

„I když jsou tyto osoby pevně rozhodnuté neurazit Boha, je vždycky dobré, aby se vyhýbaly jakékoliv příležitosti, neboť by se mohly snadno vrátit do prvních komnat, od nichž nejsou příliš vzdáleny. Jejich síly ještě nemají pevný základ, jako u těch,

---

¹⁵⁵ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 23.

¹⁵⁶ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 31.

¹⁵⁷ tamtéž, s. 35.

¹⁵⁸ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Nad Velepísni a jiné spisy*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 104.

¹⁵⁹ TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 61.

kteří prodělali mnohá utrpení a už znají bouře světa; vědí, že z nich nesmí mít strach a že světské rozkoše nestojí za to.“¹⁶⁰

V době, kdy se na nás doslova hrnou bulvární zprávy z médií, dostáváme návod, jak se chovat v této oblasti. „Starejme se o své chyby a ne o chyby druhých. Avšak právě tyto obezřetné osoby se všemu diví, zatímco v důležitých věcech by se snad mohly mnoho naučit od těch nad nimiž žasnou. Snad se dovedou lépe chovat navenek a vystupují skromně, ale to není rozhodující, i když je to dobré. Není rozumné vyžadovat, aby všichni šli naší cestou: tím méně pak učit cestě dokonalosti, když se ani neví, co to je. I když tato touha prokazovat druhému dobro je Božím vnuknutím, je možné dopustit se tam mnoha chyb. Proto je lepší držet se toho, co předepisuje naše řehole, totiž: „Žít stále v mlčení a naději“. O duše druhých bude pečovat Bůh; a my jim budeme mnohem prospěšnější, když je budeme poroučet Pánu.“¹⁶¹

Edita Steinová říká, že ctnost je jako parfém. Ten kdo je navoněný jej necítí, ale všichni kolem ano. „Když jsme vykonaly, co je zapotřebí pro předcházející komnaty, pak je nutná pokora, a ještě pokora. Jí se dá Pán přemoci, aby vyhověl tomu, oč žádáme. A prvním znamením, podle něhož poznáte, že vlastníte tyto milosti, je přesvědčení, že jich nejste hodny, a že se vám jich nedostane v celém vašem životě. Avšak vy mi namítnete: Jestli se nemáme o ně úporně starat, jak jich můžeme dosáhnout? Odpovídám, že není lepší způsob než ten, o němž jsem se zmínila, totiž neshánět se po nich.“¹⁶²

---

¹⁶⁰ TEREZIE OD JEŽIŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. s. 45.

¹⁶¹ tamtéž, s. 23.

¹⁶² tamtéž, s. 57.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem chtěla poukázat na kontext doby a života svaté Terezie z Avily. A hledala jsem odpověď na otázku, co nám může tato učitelka církve předat přes půltisíciletí.

Byla jsem překvapena, jak se 16. století podobá našemu 21. století. Společnými znaky jsou velké bohatství, vědomí člověka o jeho technických možnostech, nové objevy, touha po zábavách a zahálce, korupce, odklon od víry atd. A mohla bych jmenovat další společná negativa. Zároveň se zde projevuje touha po dobru, kráse a opravdovosti, hledání smyslu života a hledání Boha. I zde by se dalo pokračovat ve výčtu dalších příkladů.

Při výběru ctností jsem neměla lehkou úlohu. Texty svaté Terezie jsou prosyceny vírou, láskou, nadějí a promítají se do celého jejího života i díla. Pro Terezii neexistuje žádný skutek, myšlenka nebo událost, která by nebyla darem od Boha. Její víra v Boha se projevuje láskou k Bohu a nadějí na Boží milost pro každého z nás. Nadpřirozené ctnosti se promítají do každodenního života moudrostí, statečností, spravedlností a mírností v konkrétních událostech. Jako příklad lze uvést úklid, opravy domů, zakládání klášterů, cestování, pomluvy od nepřátel atd. Při pročítání životopisu a dalších děl svaté Terezie vidíme, že vzájemné kombinace ctností se nevyklučují. Naopak, podporují se a umocňují. Tato praktická svatost je to, co nám svatou Terezii z Avily přibližuje v současné době. Zároveň nám ukazuje, jak lze v našem životě ctnosti aplikovat i v obtížných podmínkách.

Ve své každodenní praxi sociální kurátorky se denně setkávám s lidmi, kteří potřebují pomoc ve svých obtížných životních situacích. Jedná se o osoby ohrožené sociálním vyloučením, o osoby na okraji společnosti, závislé, vězně, týrané lidi. Když se jim snažím pomoci, uvědomuji si, že materiální pomoc nestačí. Tito lidé a jejich rodiny potřebují víc než jen peníze. Potřebují víru, lásku a naději. Do změny je potřeba zapojit rozum a vůli.

Lidé nevyřeší své problémy, pokud nezmění své myšlení a postoj k životu. To však je velmi těžké. Ale vím, že je to jediná možnost. Nemám ve své práci mnoho úspěchů, proto mě každá drobnost potěší. Všimla jsem si, že pokud člověk jen trochu projeví zájem o dobro, Bůh mu „plnými hrstmi“ posílá do cesty milosti na pomoc.

Nejen má profesní, ale i osobní zkušenost je taková. Pokud člověk ukáže snahu v hledání dobra a ctnostného života, Bůh je připraven pomáhat.

Bůh dokáže rozzářit a prosvětlit každý život. Ctnosti, které máme zdokonalovat, jsou jedinou možností, jak se k Bohu přiblížit. Vlastně jak nechat Boha, aby působil v našem životě.

Tato má osobní zkušenost je vyjádřena ve spisech svaté Terezie mnohem lépe a je srozumitelná pro celé generace. Dělí nás pět set let, přesto nalézáme v jejích spisech rady pro současnou dobu. Jak úžasné!

Četba spisů svaté Terezie a jejich následné zpracování bylo pro mě osobně velkým obohacením. Zvláště mě povzbuzuje Tereziina rozhodnost ke konání dobra, její vytrvalost v každodenních činnostech.

Již na začátku své práce jsem si byla vědoma toho, že vzhledem k rozsahu práce není možné se zabývat tímto tématem podrobněji. Proto jsem uvedla jen některé příklady, které poukazují na neustálou přítomnost konkrétních ctností v životě svaté Terezie.

Už od počátku mé práce, byla pro mě svatá Terezie z Avily inspirací. Postupně se „zabydlela“ v mém myšlení a životě. Chtěla bych, aby její rady a myšlenky neskončily obhájením diplomové práce. Ráda bych tento poklad zprostředkovala dalším lidem.

Uvědomuji si, že knihy této světice není možné přečíst a vrátit do knihovny. Je potřeba se k nim vracet, znovu je pročitat a hledat, jak nám mohou pomoci na cestě k Bohu.

Španělsko, které bylo ve své době nejmocnější zemí světa, obohatilo církve o svatou Terezii. Napadá mě myšlenka, jaké světce vychovává dnešní doba. Jaké klenoty budou hledat naši potomci, až budou zkoumat 21. století a přitom přemýšlet, nad tím, jací lidé zde žili.

Příklad svaté Terezie z Avily mě naplňuje nadějí, že jednou i o naší přetechnizované a uspěchané době budeme hovořit pozitivně.

Svatá Terezie z Avily – oroduj za nás.

ABSTRAKT

Author's surname and name: Zdeňka Konečná

Institution: Department of systemic theology CMTF in Olomouc

Thesis title: Virtues in the Works St. Theresa of Avila

Tutor: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

This thesis describes the political and church situation in the Spain's society in the 16th century when Saint Terezie from Avila lived. It wants to acquaint the readers with the virtues in her writings which have translated into Czech language. It presents the generally virtues and after that them describes in The Holy script, in The Catechism of the catholic church and the Terezia's writings.

Key words: Spain, Saint Terezie from Avila,

God's virtues : faith, hope, love

cardinal virtues : wisdom, bravery, justness, docility

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. 8. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2001. 1814 s. ISBN 80-85810-29-8.

Katechismus katolické církve. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s. ISBN 80-7192-488-1.

YOUCAT: Katechismus katolické církve pro mladé. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 301 s. ISBN 978-80-7195-495-8.

AGASSO JR., Domenico, et al. *Svatí na každý den.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Historie, spiritualita, umění: říjen, listopad, prosinec, 543 s. ISBN 978-80-7195-293-0.

ARISTOTELÉS. *Etika Níkomachova.* Praha: Petr Rezek, 1996. 493 s. ISBN 80-901796-7-3.

ARTERA, Antonio Ubieto, et al. *Dějiny Španělska.* Praha: Lidové noviny, 1995. Období španělské hegemonie, 911 s. ISBN 80-7106-117-4.

AUGUSTIN. *Miluj a dělej, co chceš: Úvahy hledajícího srdce.* Praha: PAULÍNKY, 2002. 230 s. ISBN 80-86025-45-4.

BENEŠ, Albert. *Božské ctnosti.* Praha: Krystal OP, 1997. 103 s. ISBN 80-85929-21-X.

BRIDGE, Antony. *Křížové výpravy.* Praha: Academia, 1995. 228 s. ISBN 80-200-0512-9.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích.* Praha: Libri, 2007. III. díl, II. svazek: Žebravé řády, 423 s. ISBN 978-80-7277-140-0.

DOUGLAS, J. D. *Nový biblický slovník.* Praha: Návrat domů, 2009. 1243 s. ISBN 80-85495-65-1.

DUGGAN, Alfréd. *Křížácké výpravy.* Praha: Orbis, 1973. 214 s.

DUPLACY, Jean, et al. *Slovník biblické teologie.* Řím: Velehrad - Křesťanská akademie, 1991. 658 s.

FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století.* Praha: Vyšehrad, 2006. 716 s. ISBN 80-7021-812-6.

GOGOLA, Jerzy Wieslaw. *Od Zjavenia k zjednoteniu.* Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2011. 242 s. ISBN 978-80-7165-830-6.

GUARDINI, Romano. *Dobro, svědomí a soustředování*. Praha: Vyšehrad, 1999. 64 s. ISBN 80-7021-328-0.

HÄRING, Bernhard. *Náš zástoj v novom svete*. Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1976.

HONEK, Alois. *Žij ve víře v Syna Božího*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1984. 154 s.

HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (editor) *Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 318 s. ISBN 80-7192-222-6.

JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha: Fenix, 1991. 173 s. ISBN 80-85245-11-6.

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve II*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. 709 s. ISBN 80-7067-285-4.

KALISTA, Zdeněk. *Ctihodná Marie Elekta Ježíšova*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. 271 s. ISBN 80-85527-02-2.

KEMPENSKÝ, Tomáš. *Čtyři knihy o následování Krista*. Brno: Cesta, 2001. 279 s. ISBN 80-7295-019-3.

KREEFT, Peter. *Návrat k čnosti*. Bratislava: Slovo medzi nami, 2007. 208 s. ISBN 978-80-969600-5-7.

LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Praha: Odeon, 1991. 747 s. ISBN 80-207-0206-7.

MOSLEYOVÁ, Joanne. *Edita Steinová jako žena modlitby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. 175 s. ISBN 978-80-7195-472-9.

ÓRIGÉNES. *O Písni písní*. Praha: Herman & synové, 2000. 257 s.

PIEPER, Josef. *Čnosti*. Praha: Portál, 2000. 159 s. ISBN 80-85795-35-4.

QUESADA, Miguel Ángel Ladero. *Španělsko katolických králů*. Brno: L. Marek, 2003. 318 s. ISBN 80-86263-44-4.

RÁČEK, Blažej. *Církevní dějiny*. Praha: Vyšehrad, 1939. 679 s.

SCHAUBER, Vera; SCHINDLER, Hanns Michael Schindler. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské, 1994. 702 s. ISBN 80-85527-75-8.

STANČEK, Lubomír. *Čnosti*. Spišská kapitula - Spišské podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2005. ISBN 80-89170-16-1.

STEMBERGER, Günter. *2000 let křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 1009 s. ISBN 80-7192-388-5.

SV. JAN OD KŘÍŽE. *Učitel víry*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1991. 77 s. ISBN 80-85527-01-4.

SZANISZLÓ, Inocent - Mária. *Úvod do špeciálnej katolíckej morálnej teológie podľa desatora Božích prikázaní I*. Neckenmarkt: Novum, 2008. 1243 s. ISBN 978-3-85022-818-3.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*. Velehrad: Refugium, 2005. 471 s. ISBN 80-86715-34-5.

ŠPIRKO, Jozef. *Cirkevné dejiny*. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 1943.

TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Nad Velepísni a jiné spisy*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 188 s. ISBN 80-900-807-2-3.

TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Život*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 410 s. ISBN 80-900138-3-X.

TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 213 s. ISBN 80-900138-6-4.

TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Hrad v nitru*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 188 s. ISBN 80-900138-5-6.

TEREZIE OD JEŽÍŠE. *Kniha o zakládání*. Vimperk: Tiskárny Vimperk, 1991. 322 s. ISBN 80-900807-4-X.

TONDRA, František. *Morálna Teológia: I. diel*. Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 2003. 277 s. ISBN 80-7142-023-9.

WEBER, Helmut. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. 366 s. ISBN 88-070212-92-6.

Internetové odkazy:

LISOWSKI, Jan. *Kapky - stránky služebníků Božího slova* [online]. 2010 [cit. 2011-01-16]. Terezie z Avily 001. Dostupné z WWW: <<http://kapky.eu/?p=11926>>.

Seznam zkratk:

Gn	1. kniha Mojžíšova
Ex	2. kniha Mojžíšova
Lv	3. kniha Mojžíšova
Dt	5. kniha Mojžíšova
2 Sam	2. kniha Samuelova
1 Král	1. kniha Královská
Job	Kniha Job
Žl	Kniha Žalmů
Př	Kniha Přísloví
Kaz	Kniha Kazatel
Pís	Píseň Písní
Mdr	Kniha Moudrosti
Sir	Kniha Sirachovcova
Mt	Evangelium podle Matouše
Lk	Evangelium podle Lukáše
Jan	Evangelium podle Jana
Sk	Skutky apoštolů
Řím	List svatého apoštola Pavla Římanům
1 Kor	1. list svatého apoštola Pavla Korint'anům
2 Kor	2. list svatého apoštola Pavla Korint'anům
Gal	List svatého apoštola Pavla Galaťanům
Flp	List svatého apoštola Pavla Filipanům
Kol	List svatého apoštola Pavla Kolosanům
1 Tim	1. list svatého apoštola Pavla Timotejovi
Flm	List svatého apoštola Pavla Filemonovi
Jak	List svatého apoštola Jakuba

2 Petr	2. list svatého apoštola Petra
1 Jan	1. list svatého apoštola Jana
KKC	Katechismus katolické církve